

Sociálne determinanty zdravia školákov

HBSC - Slovensko - 2009/2010

Národná správa o zdraví a so zdravím súvisiacom správaní 11, 13, a 15-ročných školákov
na základe prieskumu uskutočneného v roku 2009/2010 v rámci medzinárodného projektu
„Health Behaviour in School Aged Children“ (HBSC)

Editori:

Doc. Andrea Madarasová Gecková, PhD
Zuzana Veselská, PhD
MUDr. Jana Kollárová

Autorský kolektív:

Doc. MUDr. Tibor Baška, PhD
Doc. Mgr. Martina Bašková, PhD
MUDr. Ladislav Bobák, CSc.
Mgr. Daniela Bobáková
MUDr. Ján Fedačko, PhD
Mgr. Martina Gibalová
Mgr. Viktória Jakubková
MUDr. Zuzana Katreniaková, PhD
Mgr. Peter Kolarčík
MUDr. Jana Kollárová
Mgr. Peter Koncz
Mgr. Lukáš Pitel
Bc. Jaroslava Rondošová
Mgr. Mária Sarková, PhD
Mgr. Zuzana Tomčíková, PhD
Mgr. Zuzana Veselská, PhD
Doc. RNDr. Ivan Žežula, PhD

Recenzenti:

Doc. Peter Tavel, PhD
Prof. MUDr. Ján Buchanec, DrSc.

Vydal: Equilibria, s.r.o., Košice

Rok vydania: 2011

ISBN: 978-80-89284-73-3

Fotografia na obálke: © Dušan Guzi

Návrh obálky: Ing. René Říha

Ilustrácie: Ing. Michal Dankulinec, dankulinec@gmail.com, www.dankulinec.com

Tlač: Equilibria, s.r.o., Košice

PodĎakovanie: Projekt finančne podporila národná kancelária WHO v Bratislave. Zároveň by sme chceli poďakovať dr. Darine Sedlákovej za všetrannú pomoc a podporu. Ďakujeme všetkým asistentom a mnohým ďalším spolupracovníkom, vďaka ktorým tento projekt mohol byť realizovaný. V neposlednom rade, poďakovanie patrí vedeniu škôl i samotným žiakom a ich rodičom za spoluprácu.

ÚRAD
VEREJNÉHO
ZDRAVOTNÍCTVA
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

Popis HBSC štúdie a prieskumu realizovaného na Slovensku v roku 2009/2010

T. Baška, D. Bobáková, A. Madarasová Gecková, P. Kolarčík, P. Koncz, Z. Tomčíková, I. Žežula

Základné informácie o medzinárodnej, prierezovej štúdii zdravia a so zdravím súvisiaceho správania školákov

„Health Behaviour in School Aged Children“ (ďalej len HBSC) je jedna z prvých medzinárodných prierezových štúdií, ktorá začala ako iniciatíva troch krajín v roku 1983 (UK, Fínsko a Nórsko). Postupne sa pridávali i ďalšie krajiny, štúdia bola prijatá Svetovou zdravotníckou organizáciou (1983) a v súčasnosti na nej spolupracuje viac ako 40 krajín. Predložená národná správa je sumarizáciou výsledkov získaných z ôsmej vlny zberu údajov.

Cieľom štúdie je monitorovať zdravie, so zdravím súvisiace správanie školákov v ich sociálnom kontexte a prehliadť porozumenie mechanizmov ovplyvňujúcich rozdiely a zmeny v zdraví a rizikovom správaní školákov. Tieto poznatky sú dôležité pre tvorbu efektívnych programov podpory zdravia, vzdelávacích programov v oblasti zdravia, sledovanie ich účinnosti, a to nielen na národnej, ale i na medzinárodnej úrovni.

Koordinácia projektu: Projekt je koordinovaný v spolupráci s Regionálnou kanceláriou Svetovej zdravotníckej organizácie pre Európu, Child and Adolescent Health Research Unit (CAHRU) na Univerzite v Edinburghu (Veľká Británia) a Univerzitou v Bergene (Nórsko). Koordináciu zabezpečuje medzinárodný koordinačný výbor vedený prof. Candance Currie (Child & Adolescent Health Research Unit, University of Edinburgh, Scotland, United Kingdom). Zozbierané údaje sú spravované Dr. Oddrun Samdal (Research Centre for Health Promotion, University of Bergen, Norway), ktorá zastáva pozíciu manažéra medzinárodnej databanky.

Účastnícke krajiny: Albánsko, Arménsko, Belgicko (francúzska i flámska časť), Bulharsko, Česká Republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Grónsko, Holandsko, Chorvátsko, Island, Izrael, Írsko, Kanada, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Macedónsko, Malta, Maďarsko, Nemecko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Rusko, Slovenská Republika, Slovinsko, Škótsko, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Taliansko, Turecko, Ukrajina, USA, Veľká Británia a Wales.

Realizované zbery údajov: 1983/84, 1985/86, 1989/90, 1993/1994, 1997/1998, 2001/02, 2005/2006, 2009/2010

Slovensko participovalo doteraz na štyroch zberoch údajov: 1993/94, 1997/98, 2005/06, 2009/2010.

Nasledujúci zber údajov je plánovaný v roku 2013/2014.

Dizajn štúdie: Štúdia je prierezová, avšak svojím dizajnom umožňuje vytvárať harmonizované dátové súbory, ktoré umožňujú porovnávanie medzi krajinami, ale i sledovanie trendov. Údaje sú zbierané formou anonymného dotazníka administrovaného v školských triedach tímom školených administrátorov. Účast' respondentov je dobrovoľná.

Protokol: Pre každý zber údajov je vypracovaný výskumný protokol, ktorý obsahuje teoretické východiská pre jednotlivé cieľové oblasti, povinné moduly dotazníka s podrobnými inštrukciami, požadované procedúry pre výber vzorky, zber údajov a prípravu národnej databázy údajov, pokyny k používaniu medzinárodnej databázy a pravidlá diseminácie. Jednotlivé moduly dotazníka sú vypracované v spolupráci s rozličnými pracovnými skupinami pracujúcimi v rámci medzinárodného tímu HBSC (scientific development group, method development group, protocol development group, topic oriented working groups) a výsledný protokol prechádza schvaľovacím procesom. Nové položky/moduly sú zaradené až po realizácii pilotných štúdií, zhodnotení a implementovaní ich zistení.

Vzorka: Vzorka sa vyberá v súlade so štruktúrou vzdelávacieho systému v danej krajine a býva stratifikovaná podľa regiónu alebo typu školy. Cieľom je získať údaje o 11-, 13- a 15-ročných školákoch reprezentatívne pre populáciu v danej krajine. Primárnou jednotkou býva školská trieda, ale môže ňou byť aj škola alebo jedinec. V každej krajine je potrebné zozbierať približne 1500 respondentov v každej vekovej kategórii.

Dotazník: Každá účastnícka krajina sa zaviazala zaradiť do dotazníka povinný modul, no zároveň sú k dispozícii rozširujúce voliteľné moduly, ktoré sú použité len v krajinách, ktoré sa rozhodli skúmať zvolenú problematiku podrobnejšie. Národné tímy môžu rozhodnúť aj o zaradení dodatočných položiek, ktoré sú z ich pohľadu dôležité v národnom a regionálnom kontexte.

Tabuľka 1

Zloženie povinného modulu dotazníka HBSC 2009/2010

Demografické údaje:	pohlavie, ročník, vek
Ukazovatele zdravia a jeho porúch:	zdravotné ťažkosti (napr. bolesti hlavy, bolesti brucha, nervozita, ťažkosti so zaspávaním ...), celkové hodnotenie zdravia, respondentom udaná výška a hmotnosť, životná spokojnosť, telesná schéma, puberta, sexuálne zdravie
So zdravím súvisiace správanie:	stravovacie návyky (raňajkovanie, konzumácia vybraných druhov potravín), dentálna hygiena, obmedzenia v jedle a kontrola hmotnosti, fyzická aktivita, fajčenie, konzumácia alkoholu, užívanie marihuany
Násilie:	šikanovanie, bitky, úrazy
Škola:	školský výkon, spokojnosť so školou, podpora v triede, stres v škole
Rodina:	štruktúra rodiny, finančná situácia rodiny, zamestnanie rodičov, komunikácia s matkou, otcom a súrodencami, škála blahobytu rodiny
Rovesníci:	počet priateľov, čas strávený s priateľmi mimo školy (cez deň, vo večerných hodinách, prostredníctvom elektronických médií), komunikácia s priateľmi
Voľno časové aktivity:	sledovanie televízie, čas strávený pri PC

Webová stránka: www.hbsc.org

Medzinárodná správa je umiestnená na <http://www.hbsc.org/publications/reports.html>

Národné správy sú umiestnené na <http://www.hbsc.org/publications.html>

Podrobnejšie informácie o projekte:

Roberts Ch., Currie C., Samdal O, Currie D., Smith R., Maes L.: Measuring the health behaviours of adolescents through cross-national survey research: recent developments in the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study. *J Public Health* 2007;15:179–186

Currie, C.; Gabhainn, S.N.; Godeau, E.; Roberts, Ch.; Smith, R.; Currie, D.; Picket, W.; Richter, M.; Morgan, A.; Barnekow, V. (2008) *Inequalities in young people's health*. Health behaviour in school-aged children (HBSC) study: International report from the 2005/2006 survey. Health Policy for Children and Adolescents. Report No. 5.

Základné informácie o štúdiu realizovanej na Slovensku v roku 2009/2010

Vzorka

Výskumná vzorka bola vytvorená v súlade s požiadavkami štúdie HBSC a odzrkadľovala vzdelávací systém na Slovensku. Vzorka bola stratifikovaná podľa regiónu a typu školy (základná škola, osemročné gymnázium). Cieľom bolo získať údaje o 11-, 13- a 15-ročných školákoch reprezentatívne pre populáciu na Slovensku. Zo zoznamu všetkých základných škôl (ZŠ) a osemročných gymnázií, ktorý poskytol Ústav informácií a prognóz školstva bolo náhodným výberom uskutočneným v HBSC Data Management Centre (Bergen, Nórsko) vybraných 134 škôl z dôvodu potreby nadhodnotenia veľkosti vzorky. Z týchto škôl bolo ďalej náhodne vybraných 108 škôl, ktoré boli telefonicky kontaktované a požiadané o súhlas zúčastniť sa na medzinárodnej štúdiu HBSC. Počas telefonického rozhovoru so školami, ktoré súhlasili s účasťou, boli náhodným výberom vybrané konkrétne triedy, v ktorých prebehol zber údajov. Účasť odmietli 2 ZŠ z dôvodu vysokej frekvencie rôznych výskumov na ich škole. Podrobný popis výberu vzorky je znázornený vo vývojom diagrame (Obrázok 1). Z konečného počtu 8491 žiakov (miera odozvy 79,5%) boli vybraní žiaci vo veku 11, 13, a 15 rokov. Vekové zloženie a pomer chlapcov a dievčat je uvedený v Tabuľke 2.

Tabuľka 2

Vekové zloženie vzorky a počet chlapcov a dievčat v jednotlivých vekových kategóriách

	Priemerný vek	chlapci		dievčatá		spolu	
		N	%	N	%	N	%
11-roční	11,53 (SD=0,27)	528	46,3	612	53,7	1140	100
13-roční	13,50 (SD=0,27)	774	48,4	826	51,6	1600	100
15-roční	15,46 (SD=0,25)	771	49,2	797	50,8	1568	100

Administrácia:

Dotazníky boli administrované vyškoleným administrátorom počas jednej vyučovacej hodiny bez prítomnosti učiteľa. Žiakom bola stručne predstavená štúdia HBSC a prečítaná štandardná inštrukcia. Vypĺňanie dotazníkov trvalo 25 – 45 minút.

Antropometrické merania:

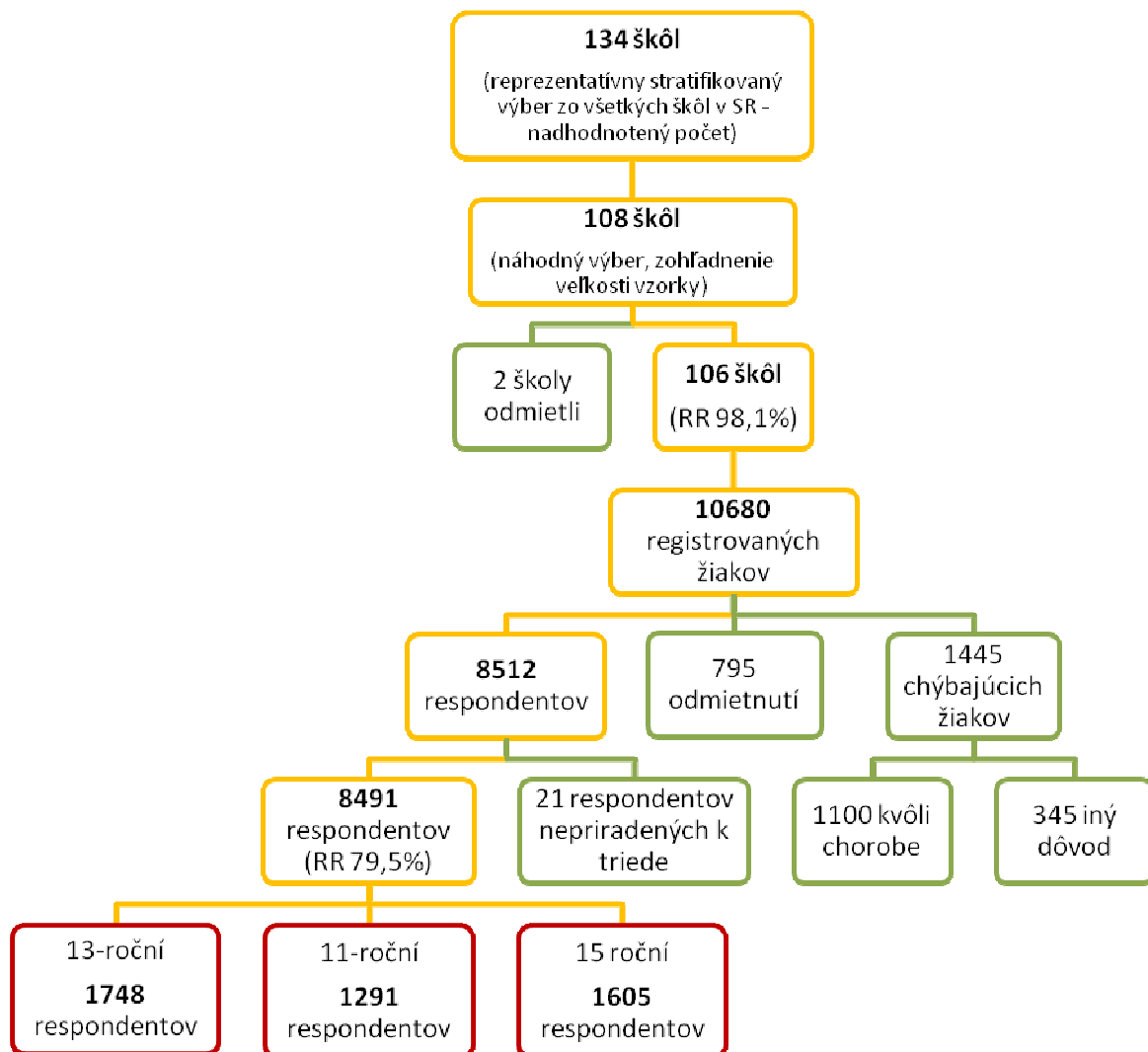
Popri dotazníkovom zbere prebiehal zber antropometrických údajov na časti respondentov. V každej triede bolo v dotazníkoch náhodne distribuovaných 7 hárkov pre antropometrické vyšetrenie. Žiaci, ktorí si našli tieto hárky vo svojich dotazníkoch boli požiadaní o účasť na meraniach, ktoré prebiehali v každej vybranej škole v jednej určenej miestnosti a boli realizované dvomi zamestnancami vybraných regionálnych úradov verejného zdravotníctva (RÚVZ). Antropometrické merania boli vykonávané v Košickom, Žilinskom a Banskobystrickom kraji. Antropometrických meraní sa zúčastnilo 270 žiakov vo veku 11, 13 a 15 rokov.

Prezentácia zistení a analýzy:

Frekvenčné údaje (v percentách) boli spracované formou grafov. Štatistická významnosť rodových, vekových, socioekonomických, regionálnych a etnických rozdielov bola analyzovaná pomocou logistickej regresie. Prezentované sú pomery šancí (odds ratio, OR) a intervaly spoľahlivosti (confidence interval, CI). Vzhľadom na to, že položky týkajúce sa sexuálneho správania, subkultúr a užívania návykových látok boli použité iba v jednej vekovej skupine, uvedené sú iba rodové rozdiely.

Obrázok 1

Vývojový diagram vývoja počtu škôl a respondentov vo vzorke

Ako interpretovať pomer šancí (OR) a konfidenčné intervaly (CI)?

Pomer šancí (OR, odds ratio, pomer šancí, pomer pravdepodobností, odhad relatívneho rizika) je index, ktorý vyjadruje, koľko krát je zvýšená pravdepodobnosť javu v skupine jedincov s určitou vlastnosťou v porovnaní so skupinou, ktorá túto vlastnosť nemá, tzv. referenčnou skupinou. Napríklad porovnáваме súčasné užívanie kanabisu u chlapcov a dievčat (str. 61). Užívanie kanabisu sa vyskytuje u oboch pohlaví, avšak už pri jednoduchom pohľade na graf vidíme, že u chlapcov je výskyt vyšší. Inými slovami, pokiaľ sledujeme skupinu chlapcov, máme vyššiu šancu nájsť medzi nimi užívateľov kanabisu v porovnaní s dievčatami. Môžeme teda usudzovať, že u chlapcov je pravdepodobnosť (riziko) užívania kanabisu vyššia. Odpoveď na otázku, koľkokrát je táto pravdepodobnosť vyššia, nám dá práve pomer šancí (OR): v tomto prípade je rovný 3,02, čo znamená, že u chlapcov je šanca (riziko) užívania kanabisu 3,02-krát vyššie ako u dievčat (v tomto prípade sme dievčatá zvolili ako referenčnú skupinu). Ak by bola pravdepodobnosť úplne rovnaká ako u referenčnej skupiny, pomer šancí (OR) by bol rovný 1. Naopak, ak by bola pravdepodobnosť nižšia v porovnaní s referenčnou skupinou, pomer šancí (OR) by bol desatinné číslo menšie ako 1.

Nesmieme však zabúdať, že tieto výpočty robíme na základe vzoriek zostavených z celej populácie slovenských žiakov, a že výsledok je nutne zaťažený náhodnými chybami. Preto zistenia považujeme za odhady zaťažené určitou mierou neurčitosti, t.j. môžu sa do istej miery odchyľovať od skutočného stavu. Aby sme túto mieru neurčitosti vyjadrili, používame aj výraz „**interval spoľahlivosti**“ (CI, confidence interval). Je to interval hodnôt, v našom prípade 1,85-4,92, ktorý vyjadruje rozmedzie, v ktorom môžeme s 95% istotou očakávať skutočnú hodnotu pomeru šancí (OR).

Pre rekapituláciu, zápis OR/CI: 3,02/1,85-4,92 znamená, že sme odhadli riziko užívania kanabisu u chlapcov ako 3,02 krát vyššie v porovnaní s dievčatami. Hoci tento odhad je zaťažený náhodnými chybami, môžeme sa na 95% spoľahnúť, že skutočná hodnota sa bude nachádzať niekde medzi hodnotami 1,85 a 4,92.

Zápis OR/CI nám zároveň dáva informáciu aj o **štatistickej významnosti rozdielu**. Zoberme si iný príklad, a to 11- ročných respondentov, ktorí udávali konzumáciu alkoholu aspoň 1 krát za posledných 30 dní (str. 50). V tomto prípade je OR/CI 1,25 (0,94-1,67). Odhadli sme síce, že riziko konzumácie u chlapcov je 1,25 krát vyššie, avšak keď si všimneme interval spoľahlivosti, vidíme, že prechádza cez číslo 1. Už sme spomínali, že ak je pomer šancí (OR) rovný 1, medzi porovnávanými skupinami nie je rozdiel, t.j. pravdepodobnosť sledovaného javu by bola u oboch rovnaká. Interval spoľahlivosti 0,94-1,67 nás teda informuje, že ak berieme do úvahy možnosť náhodnej chyby, pomer šancí môže byť v skutočnosti rovný 1, prípadne dokonca menší. Teda musíme byť opatrní a pripustiť možnosť, že pomer šancí 1,25 je len dôsledkom náhody a konštatovať, že rozdiel je štatisticky nevýznamný.

V predchádzajúcom prípade (súčasné užívanie kanabisu) leží číslo 1 mimo intervalu spoľahlivosti (dolná hranica 1,85 je viac ako 1). To znamená, že rozdiel medzi chlapcami a dievčatami bude s veľkou pravdepodobnosťou skutočný, nemožno ho vysvetliť len ako dôsledok náhody a preto konštatujeme, že rozdiel je štatisticky významný.

V národnej správe popisujeme pomery šancí a intervaly spoľahlivosti z hľadiska rodových rozdielov (porovnanie chlapcov voči dievčatám) a tiež z hľadiska vekových rozdielov (porovnanie 11- a 13-ročných voči 15-ročným).

HBSC projekt, národný tím

Národný tím pre riešenie projektu HBSC má 10 zástupcov v medzinárodnom riešiteľskom tíme HBSC a ďalších členov, ktorí sa podieľajú na príprave protokolu štúdie, jej realizácie v teréne ako i spracovaní získaných údajov a prenose poznatkov do praxe.

Hlavný riešiteľ:

Doc. Andrea Madarasová Gecková, PhD

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
geckova@upjs.sk

Zástupca hlavného riešiteľa:

Assoc. prof. Jitse P. van Dijk, MD, PhD, MPH

Department of Health Sciences, Faculty of Medical Sciences
University Medical Center Groningen, University of Groningen, The Netherlands
j.p.van.dijk@med.umcg.nl

Riešiteľský tím:

Doc. MUDr. Tibor Baška, PhD

Ústav verejného zdravotníctva, Oddelenie epidemiológie
Jesseniova lekárska fakulta v Martina, Univerzita Komenského v Bratislave
tibor.baska@jfmed.uniba.sk

Doc. Mgr. Martina Bašková, PhD

Ústav nelekárskych študijných programov
Jesseniova lekárska fakulta v Martina, Univerzita Komenského v Bratislave
baskova@jfmed.uniba.sk

Doc. RNDr. Ivan Žezula, CSc.

Ústav matematických vied
Prírodovedecká fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
ivan.zezula@upjs.sk

RNDr. Daniel Klein, PhD.

Ústav matematických vied
Prírodovedecká fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
daniel.klein@upjs.sk

MUDr. Zuzana Katreniaková, PhD

Oddelenie sociálnej medicíny, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
Slovenská asociácia verejného zdravia (SAVEZ), Košice
zuzana.katreniakova@upjs.sk

Mgr. Zuzana Veselská, PhD

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
zuzana.veselska@upjs.sk

Mgr. Zuzana Tomčíková, PhD

Pražská vysoká škola psychosociálných štúdií, s.r.o., Česká Republika
tomcikova.zuzana@gmail.com

Mgr. Mária Sarková, PhD

Katedra pedagogickej psychológie a psychológie zdravia
Filozofická fakulta Univerzity P.J.Šafárika v Košiciach
maria.sarkova@upjs.sk

MUDr. Michaela Kostičová, PhD.

Ústav sociálneho lekárstva a lekárskej etiky
Lekárska fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
michaela.kosticova@fmed.uniba.sk

MUDr. Jana Kollárová

Odbor podpory zdravia,
Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach
ke.kollarova@uvzs.sk

PhDr. Viktória Jakubková

Úrad verejného zdravotníctva SR
viktoria.jakubkova@uvzs.sk

Mgr. Daniela Bobáková

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
daniela.bobakova@upjs.sk

Mgr. Peter Kolarčík

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
peter.kolarcik@upjs.sk

Mgr. Lukáš Pitel

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
lukas.pitel@upjs.sk

Mgr. Peter Koncz

Katedra kybernetiky a umelej inteligencie
Fakulta elektrotechniky a informatiky Technickej Univerzity v Košiciach
pkoncz@stonline.sk

Bc. Jarmila Rondošová

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
jrondosova@gmail.com

Ing. Jarmila Frištiková

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach

Ing. Ivana Borysová

Oddelenie psychológie zdravia, Ústav verejného zdravotníctva
& Graduate School Kosice Institute for Society and Health
Lekárska fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach

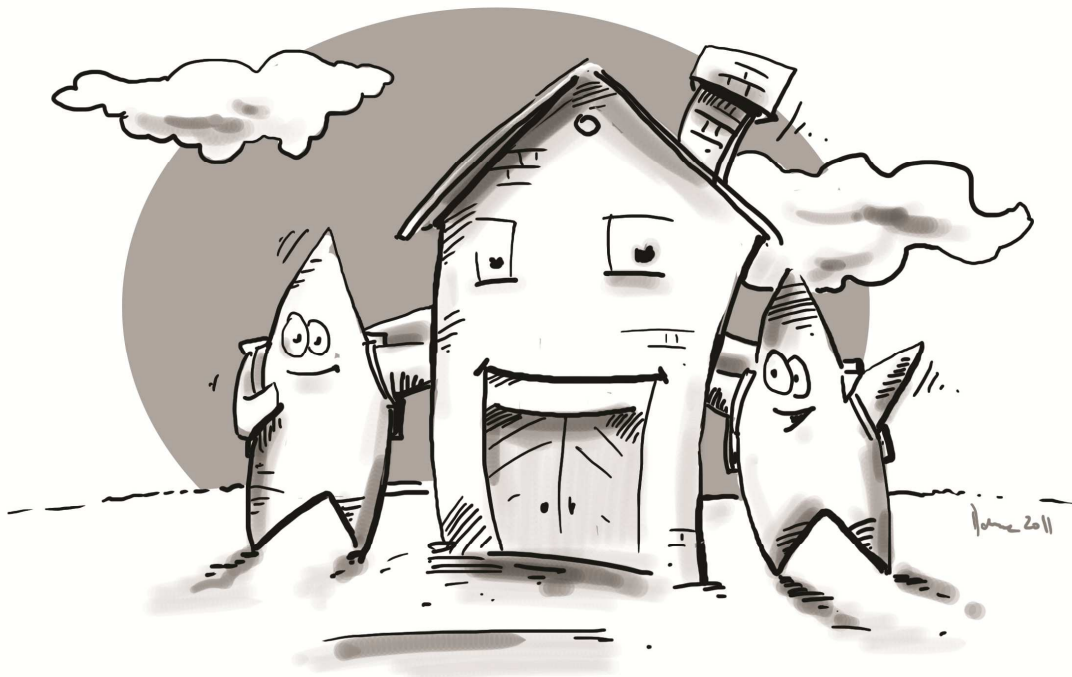
Škola

Z. Katreniaková, A. Madarasová Gecková, M. Sarková

V období adolescencie môže byť škola na jednej strane významným zdravie rozvíjajúcim prostredím, zatiaľčo na strane druhej môže predstavovať zdravie nepodporujúce a rizikové prostredie. Tento pohľad vychádza z viacerých empirických zistení skúmajúcich spokojnosť a spolupatričnosť k škole, školský výkon, stres súvisiaci so školskou záťažou, šikanovanie a pod.

Kľúčové zistenia

- **Dievčatá častejšie ako chlapci vyjadrovali spokojnosťou so školou i svoj školský výkon. S rastúcim vekom ale klesal výskyt pocitu spokojnosti vo vzťahu k škole ako aj kladné hodnotenie školského výkonu a to u oboch pohlaví klesá. Zároveň stúpal výskyt neospravedlnených absencií, pričom tieto rozdiely sa medzi chlapcami a dievčatami s pribúdajúcim vekom vyrovnávali.**
- **Pocit záťaže, v zmysle požiadaviek kladených pri výučbovom procese, udávali najčastejšie 13-roční školáci.**
- **Tendenciu k násilnému správaniu (účasť na fyzickej bitke 2 a viackrát v priebehu posledných 12 mesiacov) mala viac ako tretina chlapcov a asi 10% dievčat vo všetkých vekových skupinách. Obeťami agresívneho správania sú častejšie 11- a 13-roční školáci. Závažné je zistenie, že aktérmi násillia (najmenej 2-3 krát za mesiac) boli v rovnakej miere už aj 11- a 13-roční chlapci v porovnaní s 15-ročnými.**

Spokojnosť so školou

Prežívanie pocitu spolupatričnosti k škole patrí k dôležitým protektívnym faktorom. Viaceré štúdie poukazujú na spojitosť medzi nedostatočným pocitom spokojnosti so školou a fajčením, konzumáciou alkoholu, či užívaním marihuany (Samdal et al. 2000, Rasmussen et al. 2005, Bond et al. 2007). Pocit nespokojnosti k škole sa následne spája s nízkym celkovým hodnotením zdravia (Bonny et al. 2000) a s narastaním záťaže somatickými a psychickými príznakmi (Due et al. 2003, Shochet et al. 2006, Shochet et al. 2008).

Popis indikátora: Aký máš v súčasnosti vzťah k škole?

- Veľmi sa mi páči v škole
- Trochu sa mi páči v škole
- Nie veľmi sa mi páči v škole
- Vôbec sa mi nepáči v škole

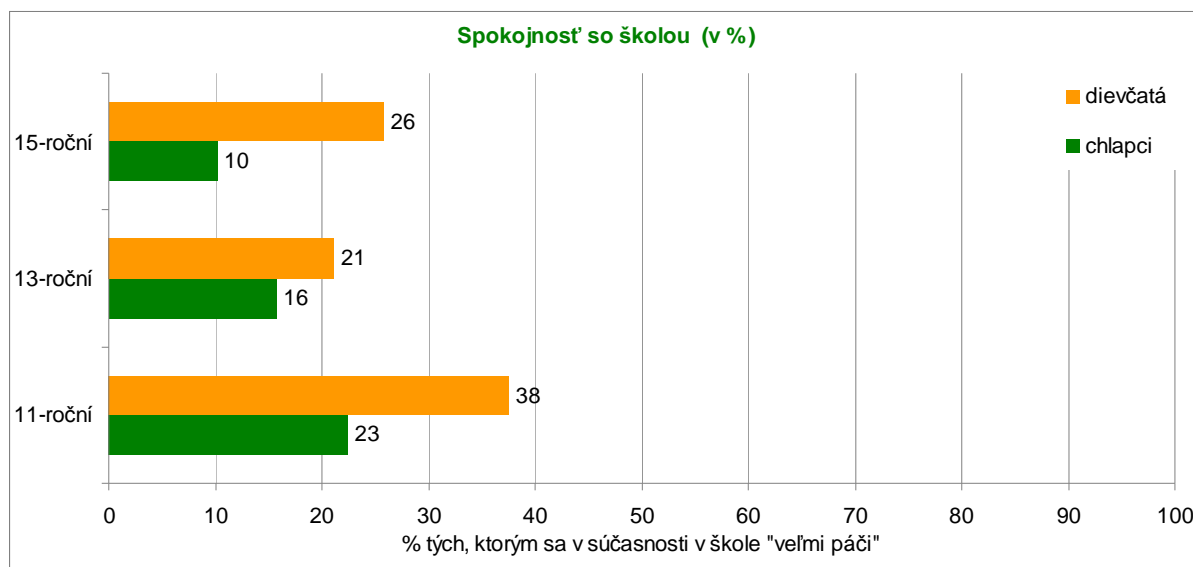
Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí uviedli, že sa im v škole „veľmi páči“.

Výskyt: Takmer 22% všetkých školákov (16% chlapcov a 27% dievčat) uviedlo, že sa im v súčasnosti v škole veľmi páči. Najnižší výskyt odpovedí bol u 15-ročných chlapcov (10%) a najvyšší u 11-ročných dievčat (38%).

Rodové rozdiely: Pravdepodobnosť výskytu odpovedí, že sa školákom v súčasnosti v škole veľmi páči, bola vo všetkých troch vekových skupinách štatisticky významne vyššia u dievčat, v porovnaní s chlapcami (OR/CI: 11-roční: 2,1/1,61-2,65; 13-roční: 1,4/1,13-1,85; 15-roční: 3,1/2,32-4,05).

Rozdiely medzi vekovými skupinami: Pravdepodobnosť výskytu odpovedí, že sa školákom v súčasnosti v škole veľmi páči, bola štatisticky významne vyššia u 11- a 13-ročných chlapcov a u 11-ročných dievčat, v porovnaní s 15-ročnými školákmi rovnakého pohlavia (OR/CI: 11-roční chlapci: 2,6/1,90-3,46; 13-roční chlapci: 1,6/1,22-2,21; 11-ročné dievčatá: 1,7/1,38-2,16). V skupine 13-ročných dievčat však bola pravdepodobnosť výskytu odpovedí nižšia, v porovnaní s 15-ročnými dievčatami (OR/CI: 0,8/0,62-0,97).

Obrázok 50

Sociálna opora rovesníkov v triede

Sociálna opora rovesníkov v triede je úzko spojená so vzťahom žiakov ku škole a tiež s celkovou životnou spokojnosťou (Danielsen et al. 2009). Pozitívne oporné vzťahy s rovesníkmi v triede majú pozitívny vplyv na vyvíjanie iniciatívy na vyučovaní, angažovanie sa v práci v škole a školské výsledky a predstavujú efektívnu podporu vzdelávania (Danielsen et al. 2009, Muberg 2010).

Popis indikátora:

Toto sú niektoré vyjadrenia o spolužiakoch v Tvojej triede: Spolužiaci v mojej triede sú spolu radi; Mnohí spolužiaci v mojej triede sú priateľskí a milí; Ostatní spolužiaci ma prijali takého aký/á som. Prosím označ, ako veľmi súhlasíš alebo nesúhlasíš s každým z nich.

Úplne súhlasím

Súhlasím

Ani súhlasím ani nesúhlasím

Nesúhlasím

Vôbec nesúhlasím

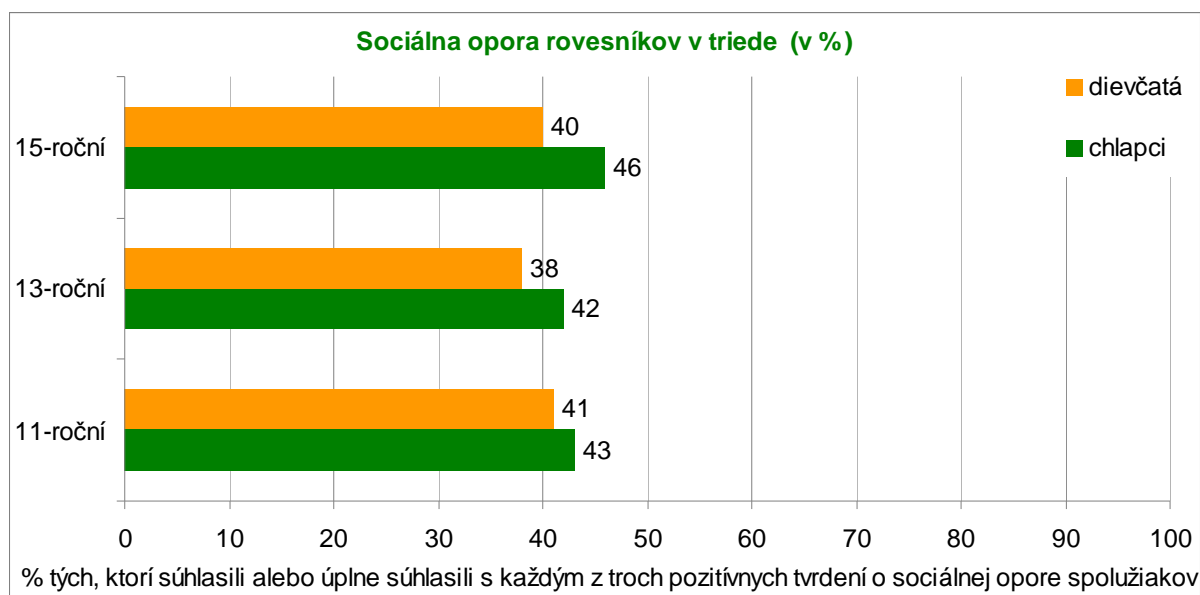
Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí s pozitívnymi vyjadreniami o svojich spolužiakoch súhlasili alebo úplne súhlasili, teda je možné predpokladať, že vnímajú vysokú mieru sociálnej opory od rovesníkov.

Výskyt: S pozitívnymi vyjadreniami o svojich spolužiakoch súhlasilo alebo úplne súhlasilo 41% všetkých školákov. Najnižší výskyt bol u 13-ročných dievčat (38%) a najvyšší u 15-ročných chlapcov (46%).

Rodové rozdiely: Chlapci vo všetkých vekových skupinách hodnotili sociálnu oporu spolužiakov v triede o niečo lepšie ako dievčatá. Štatisticky významné rozdiely boli však preukázané iba v skupine 15-ročných v prospech chlapcov (OR/CI: 1.27/1.04-1.55).

Rozdiely medzi vekovými skupinami: Medzi vekovými skupinami sa nepreukázali žiadne štatisticky významné rozdiely.

Obrázok 45

Stres v škole

Nerovnováha, v ktorej požiadavky (vklady) prevyšujú vnímanú odmenu (zisk), má negatívny dopad ako na fyzické, tak na psychické zdravie. U školákov, ktorí sa cítia byť v škole pod tlakom, je častejší výskyt somatických (napr. bolesti hlavy, brucha alebo chrbtice, závraty), ako aj psychických ťažkostí (napr. pocity smútku, napätia a nervozity), či nižšia miera celkovej životnej spokojnosti (Samdal et al. 2000, Gádin et al. 2003, Ravens-Sieberer et al. 2004, Hjern et al. 2008).

Popis indikátora: Nakoľko sa cítia byť pod tlakom pri školských úlohách, ktoré musíš robiť?

- Vôbec
- Trochu
- Dosť
- Veľmi

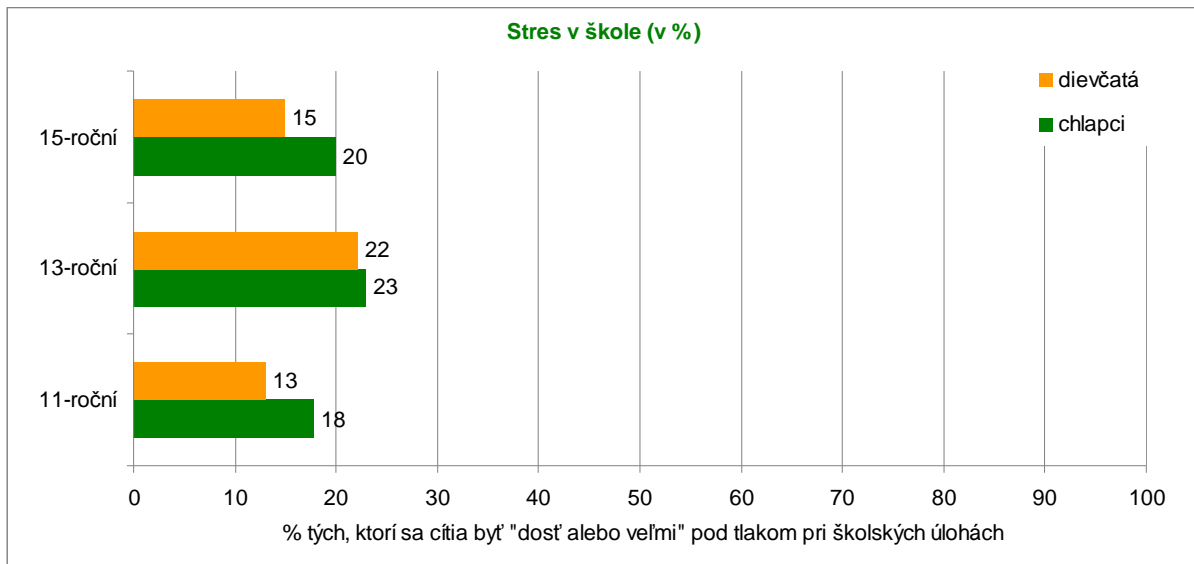
Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí uviedli, že sa cítia byť „dosť alebo veľmi“ pod tlakom pri školských úlohách, ktoré musia robiť.

Výskyt: Necelých 19% všetkých školákov (21% chlapcov a 17% dievčat) uviedlo, že sa pri školských úlohách, ktoré musia robiť, cítia dosť alebo veľmi pod tlakom. Najnižší výskyt odpovedí bol u 11-ročných dievčat (13%) a najvyšší u 13-ročných chlapcov (23%).

Rodové rozdiely: Pravdepodobnosť odpovedí školákov, že sa pri školských úlohách, ktoré musia robiť, cítia dosť alebo veľmi pod tlakom, bola štatisticky významne vyššia u 11- a 15-ročných chlapcov, v porovnaní s dievčatami (OR/CI: 11-roční: 0,7/0,51-0,95, 15-roční: 0,7/0,54-0,91).

Rozdiely medzi vekovými skupinami: Pravdepodobnosť odpovedí školákov, že sa pri školských úlohách, ktoré musia robiť, cítia dosť alebo veľmi pod tlakom, bola štatisticky významne vyššia v skupine 13-ročných dievčat, v porovnaní so skupinou 15-ročných dievčat (OR/CI: 1,6/1,26-2,07).

Obrázok 51

Školský výkon

Vnímaný školský výkon sa v období adolescence významne spája s celkovou pohodou. Viaceré štúdie však pripúšťajú, že táto spojitosť je sprostredkovaná ďalšími faktormi ako napr. sebaúcta, dobré alebo výborné celkové zdravie, vysoká miera životnej spokojnosti (Vingillis et al. 1998, Ravens-Sieberer et al. 2004, Danielsen et al. 2009).

Popis indikátora: Čo si myslíš, ako hodnotí Tvoj/-a triedny/-a učiteľ/ka Tvoje výsledky v škole v porovnaní s inými spolužiakmi?

- Veľmi dobre
- Dobre
- Priemerne
- Podpriemerne

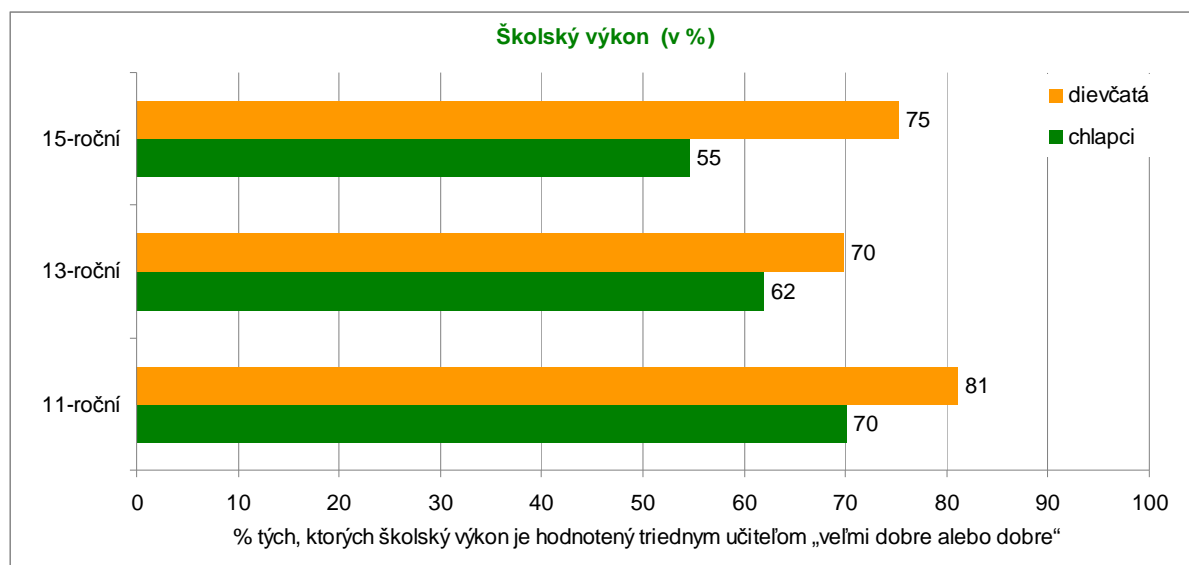
Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí uviedli, že ich školský výkon je, v porovnaní s inými, hodnotený triednym učiteľom „veľmi dobre alebo dobre“.

Výskyt: Viac ako 68% všetkých školákov (62% chlapcov a 75% dievčat) si myslí, že ich školský výkon je triednym učiteľom hodnotený veľmi dobre alebo dobre. Najnižší výskyt bol u 15-ročných chlapcov (55%) a najvyšší u 11-ročných dievčat (81%).

Rodové rozdiely: Pravdepodobnosť pozitívneho hodnotenia školského výkonu triednym učiteľom bola vo všetkých troch vekových skupinách štatisticky významne vyššia u dievčat, v porovnaní s chlapcami (OR/CI: 11-roční: 1,8/1,40-2,38; 13-roční: 1,4/1,17-1,74, 15-roční: 2,5/2,05-3,14).

Rozdiely medzi vekovými skupinami: Pravdepodobnosť pozitívneho hodnotenia školského výkonu triednym učiteľom bola štatisticky významne vyššia vyššia u 11- a 13-ročných chlapcov a u 11-ročných dievčat, v porovnaní s 15-ročnými školákmi rovnakého pohlavia (OR/CI: 11-roční chlapci: 2,0/1,56-2,44; 13-roční chlapci: 1,4/1,11-1,65; 11-roční dievčatá: 1,4/1,09-1,81). V skupine 13-ročných dievčat však bola pravdepodobnosť výskytu nižšia, v porovnaní s 15-ročnými dievčatami (OR/CI: 0,8/0,61-0,94).

Obrázok 52

Neospravedlné absencie v škole

Výskyt záškoláctva (neospravedlných absencií) súvisí s častejším pitím alkoholu, opitnosťou a výskytom problémov súvisiacich s konzumáciou alkoholu (Mounteney et al. 2010), výskytom užívania drog (Swadi 1992), horším výkonom v škole prípadne predčasným ukončením školy (Henry 2007) a ďalšími formami problémového správania. Školáci pochádzajúci zo znevýhodneného sociálneho prostredia (najmä neúplne rodiny) s neprimeranými sociálnymi väzbami (najmä nedostatočné pripútanie k rodičom a učiteľom) a nízkou mierou prosociálnej orientácie majú vyššiu tendenciu k záškoláctvu (Veenstra et al. 2010).

Popis indikátora: Stalo sa Ti za posledných 12 mesiacov, že si nebol/a v škole bez riadneho ospravedlnenia najmenej celý jeden deň?

- Nikdy
- Raz alebo dvakrát
- Trikrát a viac

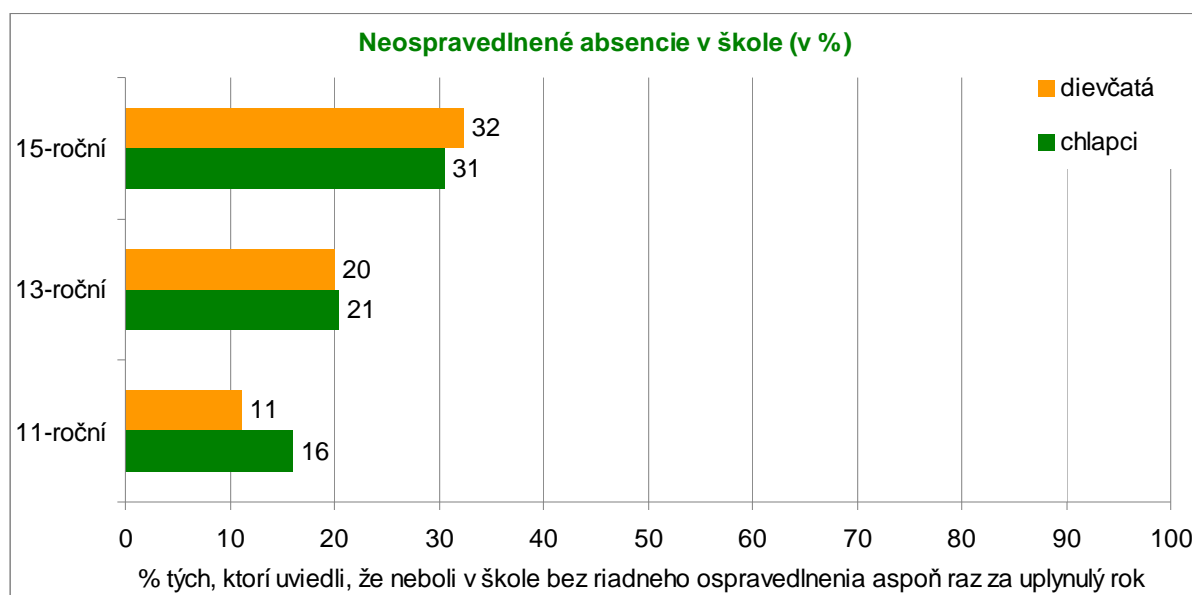
Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí uviedli, že aspoň raz neboli v škole bez riadneho ospravedlnenia.

Výskyt: Kým v skupine 11-ročných bol výskyt neospravedlnených absencií 11 až 16%, v skupine 15-ročných to už bolo 31 až 32%.

Rodové rozdiely: Rodové rozdiely vo výskyte neospravedlnenej absencie sme potvrdili len v skupine 11-ročných: chlapci mali 1,5-krát vyššiu pravdepodobnosť výskytu neospravedlnenej absencie v porovnaní so skupinou dievčat (OR/CI:1,5/1,10-2,13).

Rozdiely medzi vekovými skupinami: Vyšší vek štatisticky významne súvisel s vyššou pravdepodobnosťou výskytu neospravedlnených absencií v škole. 15-roční chlapci mali 2,5-krát vyššiu pravdepodobnosť výskytu neospravedlnenej absencie v porovnaní s 11-ročnými (OR/CI:0,4/0,33-0,57) a 1,6-krát vyššiu v porovnaní s 13-ročnými (OR/CI:0,6/0,47-0,73). Podobne 15-ročné dievčatá mali 3,3-krát vyššiu pravdepodobnosť neospravedlnenej absencie v porovnaní s 11-ročnými (OR/CI:0,3/0,20-0,35) a 2-krát vyššiu pravdepodobnosť v porovnaní s 13-ročnými dievčatami (OR/CI:0,5/0,42-0,65).

Obrázok 53

Účasť na bitke

Účasť na bitke je indikátorom násilného správania školákov, ktoré má v pubescencii podľa van Nieuwenhuijzen et al. (2009) tendenciu zhlukovať sa s inými formami správania porušujúceho normy (fajčenie, nezdravé stravovanie, delikvencia, riskantné správanie v doprave) a v rannej dospelosti vytvoríť esenciálnu časť antisociálneho správania (násilné správanie, delikvencia, zneužívanie substancií, riskantné dopravné správanie). Dobré zázemie v rodinnom prostredí i v škole vytvárajú predpoklady pre pozitívne očakávania do budúcnosti, ktoré sa zdajú byť významným protektívnym činiteľom v súvislosti s násilným správaním školákov (Stoddard et al. 2010).

Popis indikátora: V priebehu posledných 12 mesiacov, koľkokrát si sa zúčastnil/a fyzickej bitky.

Nezúčastnil/a som sa fyzickej bitky v posledných 12 mesiacoch

1 krát

2 krát

3 krát

4 alebo viac krát

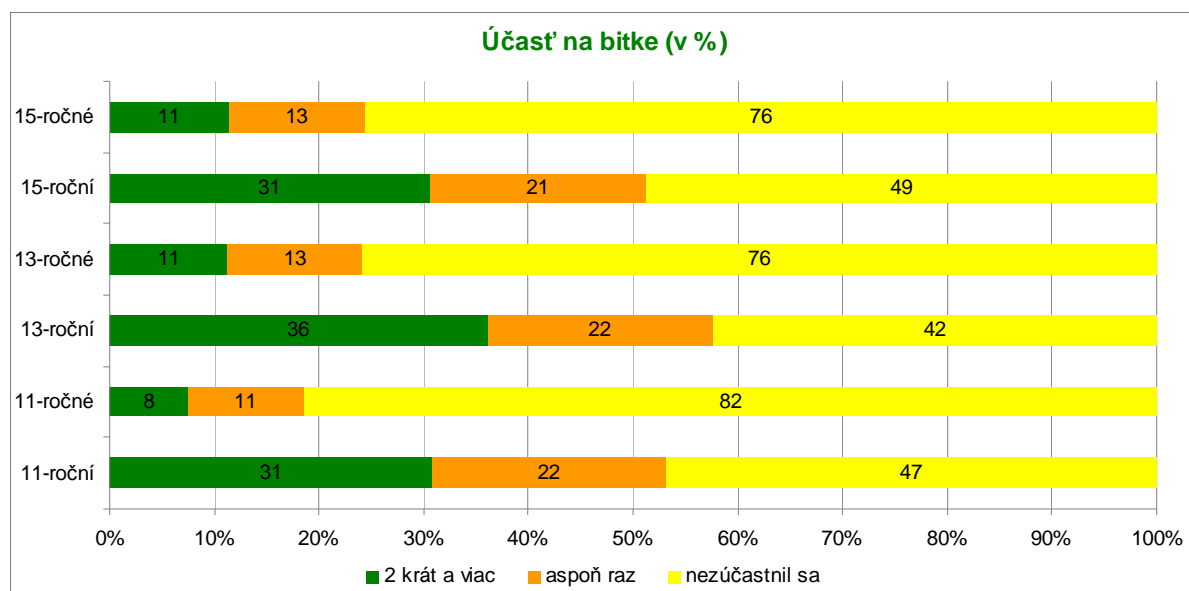
Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí uviedli, žes a aspoň raz zúčastnili fyzickej bitky.

Výskyt: Viac než polovica chlapcov sa aspoň raz v uplynulom roku zúčastnila bitky. 19 až 24% dievčat priznalo účasť na bitke v uplynulom roku.

Rodové rozdiely: Vo všetkých vekových skupinách chlapci štatisticky významne častejšie uviedli účasť na bitkách (OR/CI 11-roční: 5,0/3,85-6,45, 13-roční:4,3/3,49-5,28, 15-roční:3,3/2,62-4,02).

Rozdiely medzi vekovými skupinami: Pravdepodobnosť účasti na bitke bola 1,3 krát vyššia v skupine 13-ročných chlapcov v porovnaní s 15-ročnými chlapcami (OR/CI:1,3/1,07-1,58) a 1,4 krát vyššia v skupine 15-ročných dievčat v porovnaní so skupinou 11-ročných dievčat (OR/CI:0,7/0,55-0,91).

Obrázok 54

Obet' šikanovania v škole

Agresívne správanie v škole má významný vplyv na psychosociálny vývoj žiakov (Hawker & Boulton 2000, Bond et al. 2001, Rigby 2003), pričom byť obeťou šikanovania neznamená len okrajové postavenie v rámci spoložiackych vzťahov, ale má aj výrazne dôsledky, ako je napr. strata sebaúcty, ktoré môžu pretrvávať až do dospelosti (Boulton & Underwood 1992, Olweus 1994).

Popis indikátora: Toto sú niektoré otázky ohľadom šikanovania. Hovoríme, že spolužiak/čka je šikanovaný/á, keď jemu alebo jej iný spolužiak/čka alebo skupina spolužiakov povedia alebo urobia protivné a nepríjemné veci. Šikanovanie je tiež, keď sa spolužiakovi/čke opakovane posmievajú spôsobom, ktorý mu nie je príjemný alebo keď je spolužiak/čka schválne vylúčený/á z kolektívu. Šikanovanie ale nie je, keď sa dvaja spolužiaci/čky zhruba rovnako silní/é hádajú alebo bijú. Šikanovanie taktiež nie je, keď je spolužiak/čka podpichovaný/á kamarátskym a hravým spôsobom.

Ako často Ti niekto takýmto spôsobom ubližoval v škole za posledných pár mesiacov?

Nestalo sa mi to v škole za posledných pár mesiacov

Stalo sa to len raz alebo dvakrát

2- až 3-krát mesačne

Asi raz za týždeň

Niekoľkokrát za týždeň

Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí uviedli, že sa stali obeťou násillia najmenej 2- až 3-krát za mesiac.

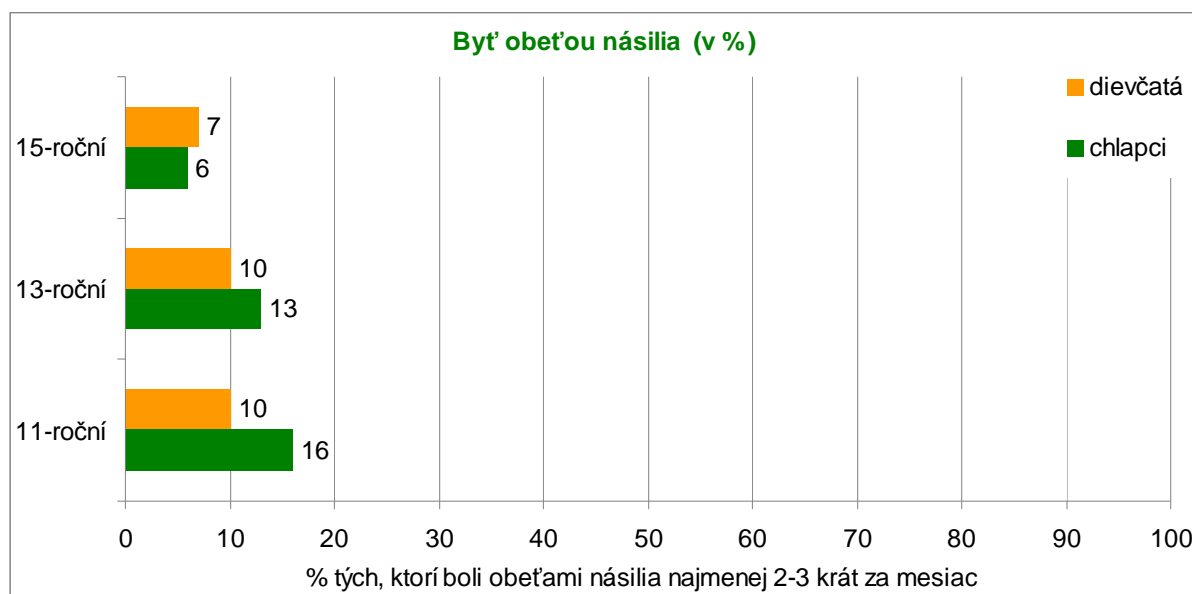
Výskyt: V skupine 11-ročných školákov 16% chlapcov a 10% dievčat uviedlo, že bolo obeťou násillia najmenej 2- až 3krát za mesiac počas školského roka. S rastúcim vekom má výskyt násillia klesajúcu tendenciu (13 roční- 13% chlapcov a 10% dievčat, 15 roční – 6% chlapcov a 7% dievčat).

Rodové rozdiely: Štatisticky významné rozdiely boli zistené vo vekových skupinách 11- a 13-ročných, s vyšším výskytom u chlapcov. Pravdepodobnosť, že respondenti boli obeťou násillia najmenej 2- až 3-krát za mesiac počas školského roka, bola v oboch vekových skupinách vyššia u chlapcov, v porovnaní s dievčatami (OR/CI: 11-roční: 1,73/1,23-2,43; 13-roční: 1,36/1,01-1,82). V skupine 15ročných nebol medzi chlapcami a dievčatami nájdený štatisticky významný rozdiel.

Rozdiely medzi vekovými skupinami:

Štatisticky významné rozdiely boli zistené medzi všetkými vekovými skupinami aj u chlapcov (OR/CI: 11 vs. 15-roční: 2,85/1,97-4,12; 13 vs. 15-roční: 2,34/1,64-3,33) aj u dievčat (OR/CI: 11 vs. 15-ročné: 1,54/1,05-2,24; 13 vs. 15-ročné: 1,60/1,12-2,27).

Obrázok 55

Aktér šikanovania v škole

Štúdie zaoberajúce sa vplyvom šikanovania v škole na zdravie v dospelosti potvrdzujú, že skúsenosť s takýmto správaním počas školských čias súvisí s depresiami a možným agresívnym správaním v dospelosti (Kaltiala-Heino et al. 2000, Allison et al. 2009).

Popis indikátora: Toto sú niektoré otázky ohľadom šikanovania. Hovoríme, že spolužiak/čka je šikanovaný/á, keď jemu alebo jej iný spolužiak/čka alebo skupina spolužiakov povedia alebo urobia protivné a nepríjemné veci. Šikanovanie je tiež, keď sa spolužiakovi/čke opakovane posmievajú spôsobom, ktorý mu nie je príjemný alebo keď je spolužiak/čka schválne vylúčený/á z kolektívu. Šikanovanie ale nie je, keď sa dvaja spolužiaci/čky zhruba rovnako silní/é hádajú alebo bijú. Šikanovanie taktiež nie je, keď je spolužiak/čka podpichovaný/á kamarátskym a hravým spôsobom.

Ako často si sa zúčastnil/a takéhoto správania voči inému/iným spolužiakovi/spolužiakom v škole za posledných pár mesiacov?

- Nezúčastnil/a som sa takéhoto správania voči inému/iným spolužiakovi/ spolužiakom v škole za posledných pár mesiacov
- Stalo sa to len raz alebo dvakrát
- 2- až 3-krát mesačne
- Asi raz za týždeň
- Niekoľkokrát za týždeň

Prezentovaný je výskyt respondentov, ktorí uviedli, že sa zúčastnili takéhoto správania najmenej 2- až 3krát za mesiac.

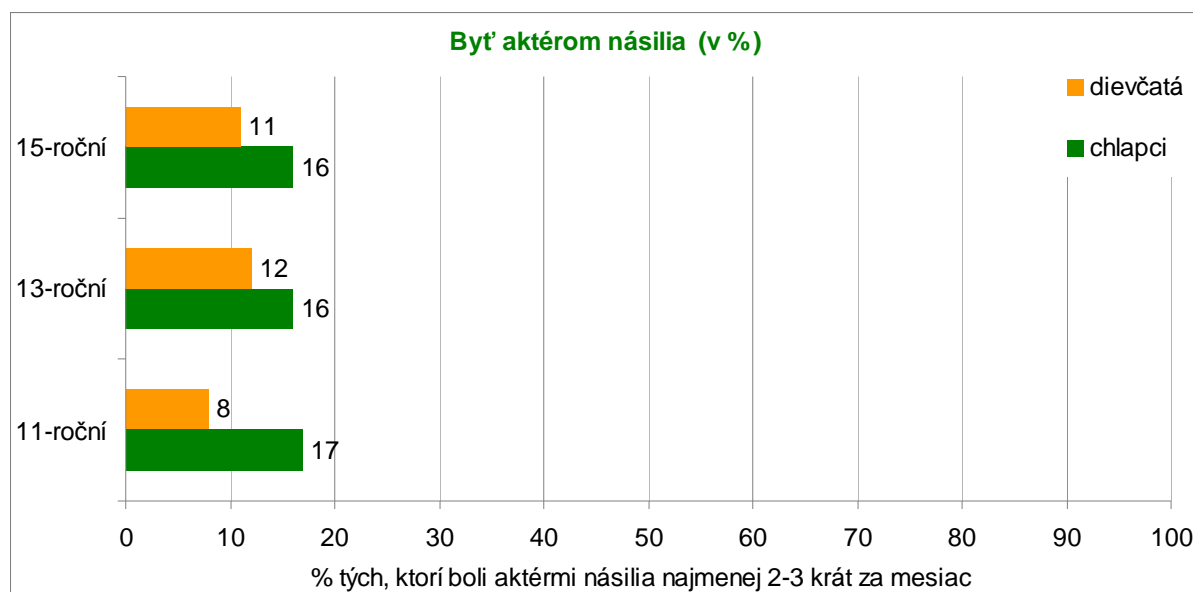
Výskyt: V skupine 11- ako aj v skupine 13-ročných chlapcov 16% respondentov uviedlo, že sa zúčastnili takéhoto správania najmenej 2- až 3 krát za mesiac počas školského roka. V skupine 15-ročných chlapcov 17% respondentov uviedlo účasť na takomto správaní. U dievčat v skupine 11-ročných 8%, 13-ročných 12% a v skupine 15-ročných 11% respondentiek potvrdilo účasť na takomto správaní najmenej 2- až 3 krát za mesiac počas školského roka.

Rodové rozdiely: Štatisticky významné rozdiely boli zistené vo všetkých vekových skupinách, s vyšším výskytom u chlapcov. Pravdepodobnosť, že sa respondenti zúčastnili takéhoto správania najmenej 2- až 3krát za mesiac počas školského roka, bola vo všetkých vekových skupinách vyššia u chlapcov, v porovnaní s dievčatami (OR/CI: 11-roční: 2,05/1,43-2,94; 13-roční: 1,46/1,11-1,93; 15-roční: 1,76/1,31-2,36).

Rozdiely medzi vekovými skupinami:

Neboli zistené štatisticky významné rozdiely vo vekových kategóriách ani u chlapcov (OR/CI: 11 vs. 15-roční: 0,48/0,67-1,21; 13 vs. 15-roční: 0,93/0,71-1,20), ani u dievčat (OR/CI: 11 vs. 15-ročné: 0,77/0,54-1,11; 13 vs. 15-ročné: 1,11/0,82-1,51).

Obrázok 56

Školský dotazník

J.Kollárová, A. Madarasová Gecková, J.Rondošová

Škola je jedným z najvýznamnejších činiteľov poskytujúcich predovšetkým rozumové vzdelanie, formovanie predstáv, postojov a konania detí na základe príkladu dospelých, je to taktiež významný determinant zdravia, lokálne prostredie organizujúce život detského spoločenstva, snažiace sa o pôsobenie predovšetkým kladných a hodnotných vplyvov a podnetov.

Dotazník o škole, určený a vyplnený predstaviteľmi vedenia náhodne vybraných škôl, bol zameraný predovšetkým na zisťovaní informácií o problémoch súvisiacich s prostredím školy, atmosfére v nej, podpore zdravia na školách, úrovni stravovania a možností pohybovej aktivity v školách a ich okolí.

Dotazník celkovo vyplnilo 104 reprezentantov škôl, z toho 72% bolo riaditeľov škôl, 23% zástupcov riaditeľa a 5% ďalších, bližšie nešpecifikovaných reprezentantov škôl.

Kľúčové zistenia

- **Temer polovica škôl považovala hustú premávku za závažný problém.**
- **Približne tretina škôl považovala vandalizmus, záškoláctvo, fyzické konflikty a šikanovanie medzi žiakmi, ako aj neskoré príchody žiakov za závažný problém.**
- **Vedenie všetkých opýtaných škôl vnímalo celkovú atmosféru v škole pozitívne**
- **Len 14% zo všetkých škôl, ktoré sa zúčastnili prieskumu je bezbariérových**
- **Viac ako polovica škôl uviedla, že z dôvodu zlepšenia bezpečnosti potrebuje ich škola rozsiahlu renováciu**
- **Ciele pre podporu zdravia malo zrozumiteľne napísaných 80% opýtaných škôl, avšak len 14% škôl malo pre tento školský rok k dispozícii aj fondy na realizáciu aktivít podpory zdravia**
- **Percento žiakov konzumujúcich obedy v školských jedálňach bolo pomerne nízke**
- **Sortiment predávaný v školských bufetoch a obchodoch tvorili predovšetkým bežné nealkoholické nápoje, ochutené mlieko, sladkosti, sendviče a bagety, pomerne zriedkavá bola ponuka výrobkov z celozrnného chleba, nepostačujúca bola ponuka predaja čerstvého ovocia a zeleniny. Pozitívne je možné hodnotiť pomerne obmedzený predaj hranolčekov a zemiakových lupienkov.**
- **V priemere 80% opýtaných škôl malo na výučbu telesnej výchovy na druhom stupni vyhradené štyri hodiny v týždni, 81% škôl organizovalo rôzne športové súťaže, v prevažnej miere po vyučovaní**

Závažné problémy v okolí školy

Popis indikátora: Aký závažný problém sú nasledovné skutočnosti v okolí Vašej školy?

Napätie vyplývajúce z rasových, etnických alebo náboženských rozdielov

Odpad, smeti alebo rozbité sklo na ulici, ceste, na chodníkoch alebo vo dvoroch

Predávanie alebo užívanie drog alebo nadmerné pitie alkoholu na verejnosti

Násilie alebo vandalizmus skupín

Hustá premávka

Opustené alebo schátralé domy a budovy

Kriminalita v okolí

Neviem

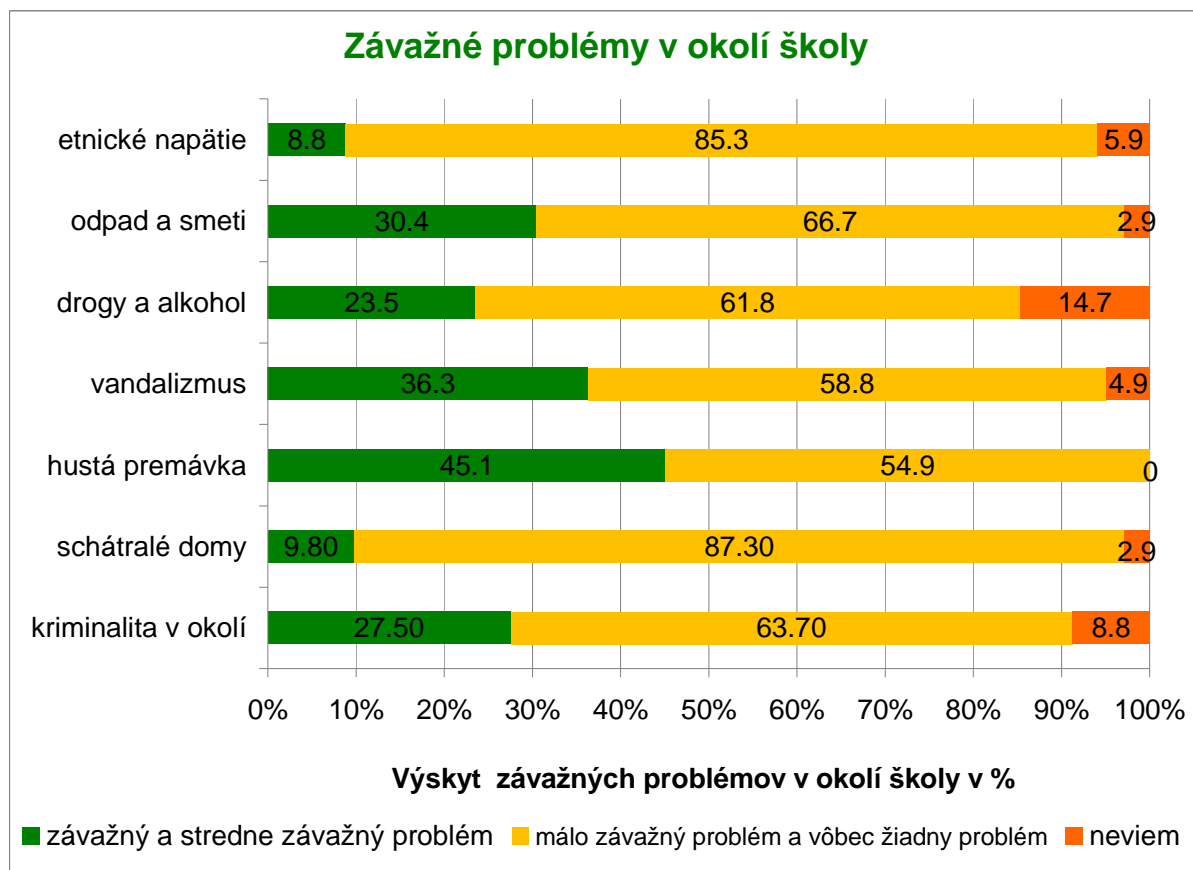
Málo závažný problém a vôbec žiadny problém

Závažný problém a stredne závažný problém

Prezentovaný je percentuálny výskyt rôznej úrovne problémov.

Výskyt: Za najzávažnejší problém vyskytujúci sa v okolí školy bola spomedzi navrhnutých možností uvedená hustá premávka (45,1%), nasledovalo násilie alebo vandalizmus skupín (36,3%). Ako stredne závažný až závažný problém hodnotila takmer tretina škôl odpad, smeti alebo rozbité sklo na ulici, ceste, na chodníkoch alebo vo dvoroch, taktiež kriminalitu v okolí školy a predávanie alebo užívanie drog alebo nadmerné pitie alkoholu na verejnosti. K predávaniu alebo užívaniu drog alebo nadmernému pitiu alkoholu na verejnosti sa nevedelo vyjadriť takmer 15% opýtaných, ku kriminalite v okolí školy takmer 9%.

Obrázok 57

Celková atmosféra v škole

Popis indikátora: Aká je podľa Vás celková atmosféra vo Vašej škole?

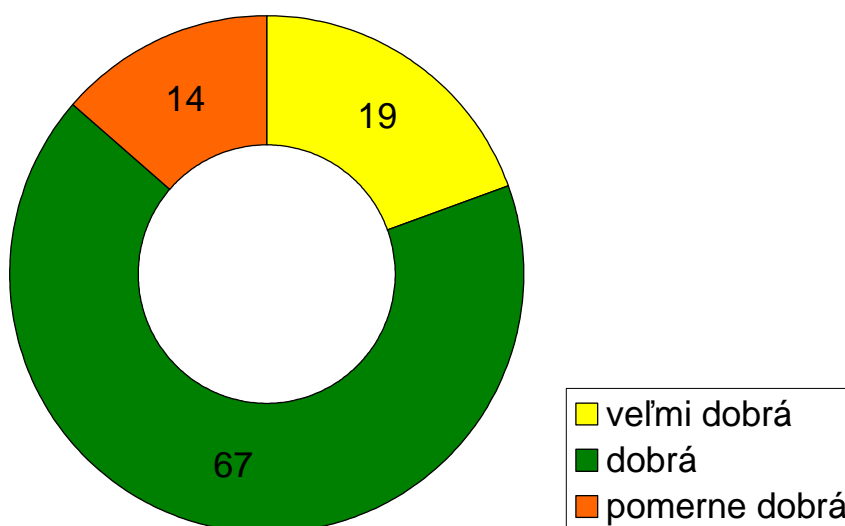
- Veľmi dobrá
- Dobrá
- Pomerne dobrá
- Pomerne zlá
- Zlá
- Veľmi zlá

Prezentovaný je percentuálny výskyt veľmi dobre, dobrej a pomerne dobrej atmosféry v škole.

Výskyt: Vedenie všetkých oslovených škôl vníma celkovú atmosféru v škole pozitívne. 19 % respondentov vníma atmosféru v škole ako veľmi dobrú, 67% ako dobrú a 13% respondentov považovalo atmosféru v škole za pomerne dobrú.

Ani v jednom prípade nebola zaznamenaná odpoveď v negatívnej škále, čiže pomerne zlá, zlá alebo veľmi zlá celková atmosféra v škole.

Obrázok 58

Závažné vnútorné problémy školy

Popis indikátora: Do akej miery sú/boli nasledujúce udalosti problémom pre Vašu školu počas posledných 3 rokov?

Záškolačstvo žiakov
Neskoré príchody žiakov
Fyzické konflikty medzi žiakmi
Šikanovanie medzi žiakmi
Rasová diskriminácia
Nosenie zbraní žiakmi
Verbálne útoky žiakov voči učiteľom
Verbálne útoky učiteľov voči žiakom
Fyzické útoky žiakov voči učiteľom
Lúpeže alebo krádeže v priestoroch školy
Vandalizmus na majetku školy
Fajčenie v priestoroch školy
Donášanie alebo pitie alkoholu žiakmi v škole
Užívanie drog žiakmi
Fluktuácia učiteľského kolektívu
Dlhodobá práceneschopnosť učiteľov
Sťažnosti žiakov alebo rodičov na učiteľov
Suspendovanie učiteľov alebo disciplinárne konanie voči učiteľom

Neviem

Vôbec žiadny problém

Málo závažný problém

Stredne závažný problém

Závažný problém

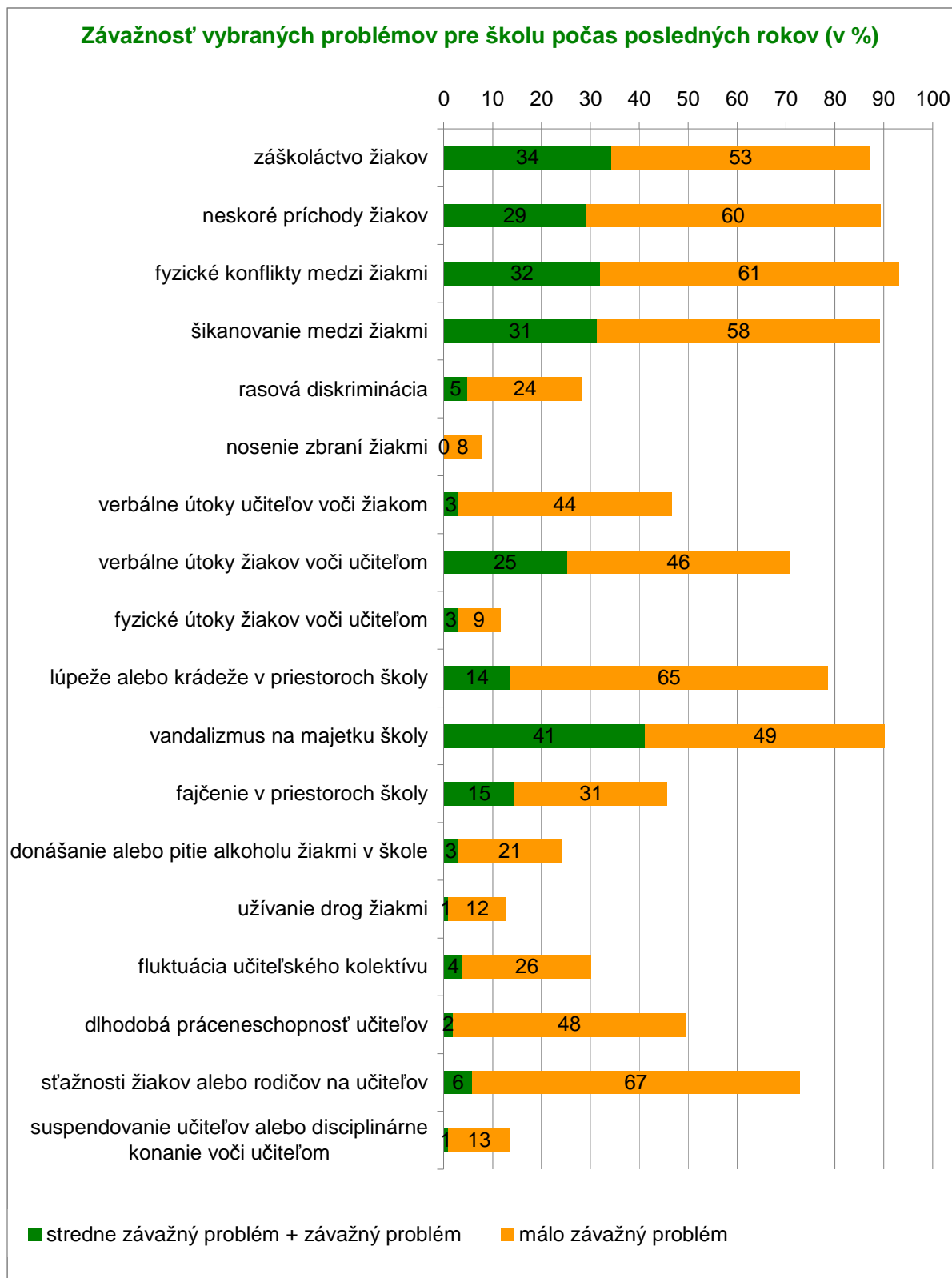
Prezentovaný je percentuálny výskyt odpovedí stredne závažný a závažný problém a málo závažný problém.

Výskyt: Za najzávažnejšie vnútorné problémy, zo všetkých uvedených možností, považuje vedenie opýtaných škôl vandalizmus na majetku školy (41%), záškolačstvo žiakov (34%), fyzické konflikty medzi žiakmi (32%), šikanovanie medzi žiakmi (31%) a neskoré príchody žiakov (29%). Štvrtina škôl považuje za závažný alebo stredne závažný problém aj verbálne útoky žiakov voči učiteľom.

Positívnym zistením je, že len v malom percente škôl je donášanie alebo pitie alkoholu žiakmi v škole a užívanie drog v škole stredne závažným a závažným problémom.

Obrázok 59

Zariadenie a vybavenie školy

Popis indikátora: Prezentovaný súbor otázok je zameraný na hodnotenie úrovne kvality zariadení a vybavenia škôl.

Do akej miery súhlasíte s nasledujúcimi vyhláseniami o Vašej škole:

- Neexistuje na našej škole
- Neviem povedať
- Silne nesúhlasím
- Nesúhlasím
- Súhlasím
- Silne súhlasím

Škola potrebuje rozsiahlu renováciu na zlepšenie svojej bezpečnosti.

Školské ihrisko je v dobrom stave.

Telocvičňa/športová hala je v dobrom stave.

Špecializované triedy (t.j.: vedecké laboratórium, laboratórium fyziky, pracovná dielňa, atď.) sú dobre vybavené.

Opravy sú vykonané podľa aktuálneho trendu.

Toalety a sanitárne zariadenia sú v dobrom stave.

Ventilačné a vykurovacie systémy sú v dobrom stave.

Táto škola je prístupná pre hendikepovaných jedincov (taktiež napr. toalety a hygienické zariadenia).

Triedy vyhovujú potrebám študentov a učiteľov.

Pomocné multimediálne zariadenia (počítače a softvér, DVD prehrávače, filmové projektory, atď.) sú k dispozícii učiteľom.

Stoly v triedach sú umiestnené tak, že sú poskytnuté optimálne svetelné podmienky (napr. optimálne využitie denného svetla, obmedzenie oslnenia, umelé osvetlenie správnej farby).

Školský nábytok pre študentov vyhovuje ergonomickým požiadavkám, t.j. je nastaviteľný pre individuálne potreby každého študenta.

Opakujú sa problémy s plesňou.

Teplota v triede je primeraná v priebehu celého roka.

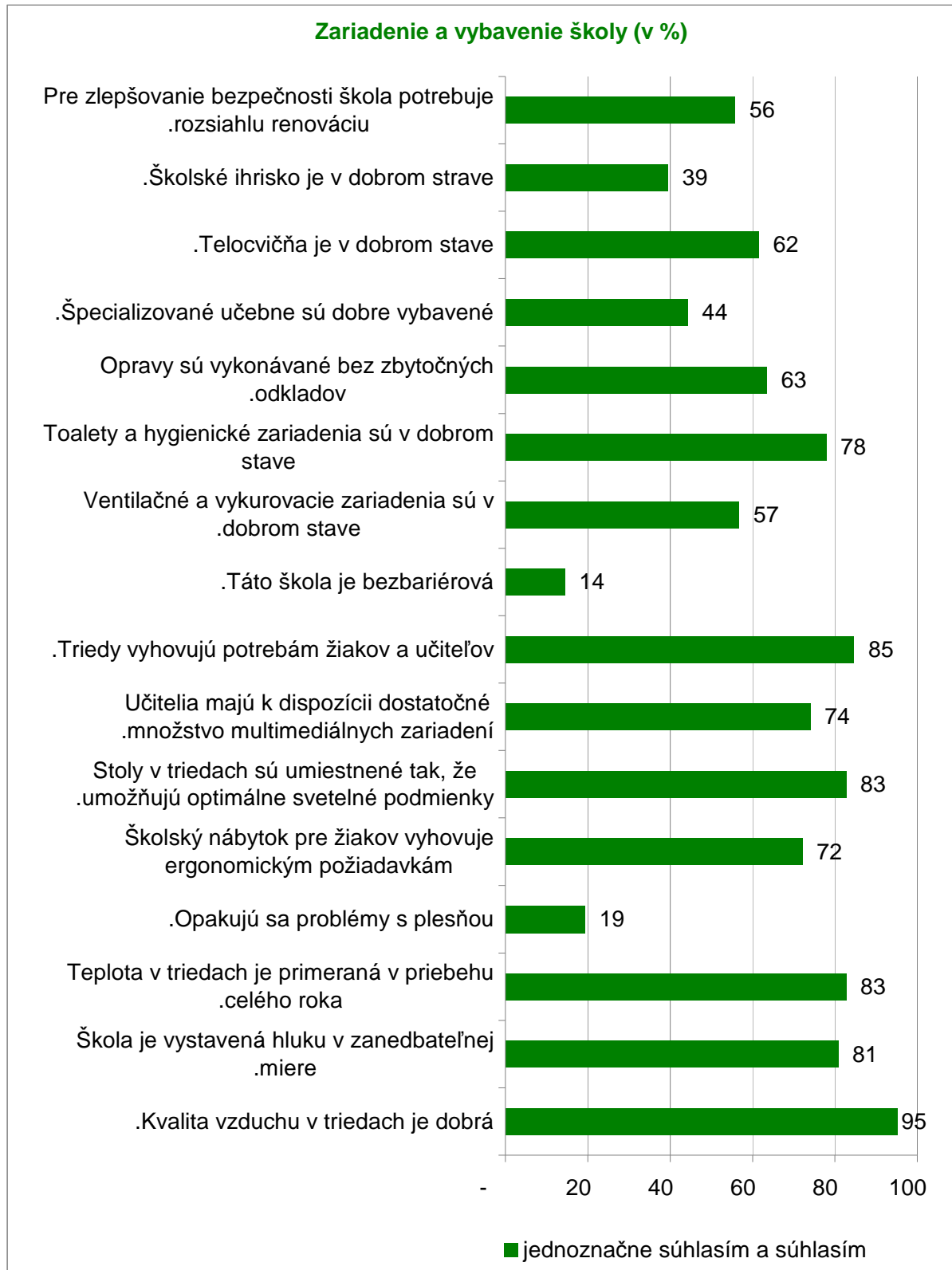
Vystavenie hluku na tejto škole je zanedbateľné.

Kvalita vzduchu v triedach je dobrá.

Prezentovaný je percentuálny výskyt odpovedí jednoznačne súhlasím a súhlasím.

Výskyt: Kvalita pracovného prostredia priamo v triedach (fyzikálne prostredie – teplo, kvalita ovzdušia, svetelné podmienky vo vzťahu k usporiadaniu školských lavíc, nízka intenzita hluku, ergonomické podmienky, celkové hodnotenie vyhovovania tried potrebám žiakov a učiteľov) a úroveň vybavenia tried multimediálnymi zariadeniami bola respondentmi všeobecne vysoko pozitívne hodnotená. Naproti tomu len necelá polovica škôl (44%) vyjadrila spokojnosť s vybavením špecializovaných tried a 62% opýtaných uviedlo, že telocvičňa je v dobrom stave. Viac ako polovica respondentov si myslí, že z dôvodu zlepšenia bezpečnosti potrebuje ich škola rozsiahlu renováciu, s úrovňou vykonávania opráv v školách je spokojných 63% respondentov a opakujúce sa problémy s výskytom plesní priznáva 19% opýtaných. Za najväčší problém škôl súvisiaci s kvalitou ich zariadenia a vybavenia je možné považovať bezbariérovosť, len 14% opýtaných uviedlo, že ich škola je bezbariérová.

Obrázok 60

Podpora zdravia v školách

Popis indikátora: Tento súbor otázok bol zameraný na zisťovanie úrovne plánovania, realizácie a hodnotenia aktivít súvisiacich s podporou zdravia.

Má Vaša škola zrozumiteľne napísané ciele pre podporu zdravia?

Áno

Nie

Má Vaša škola plán implementácie cieľov pre podporu zdravia?

Áno

Nie

Vyhodnocuje Vaša škola do akej miery boli naplnené ciele podpory zdravia?

Áno

Nie

Je Vaša škola členom siete „Školy podporujúce zdravie“?

Áno, v súčasnosti

Áno, v minulosti

Nie

Má Vaša škola oficiálnu pracovnú skupinu pre podporu zdravia?

Áno

Nie

Má Vaša škola osobu, ktorá sa zaoberá záležitosťami súvisiacimi s podporou zdravia?

Áno

Nie

Má Vaša škola k dispozícii fond na tento školský rok na realizáciu aktivít/opatrení na podporu zdravia?

Áno

Nie

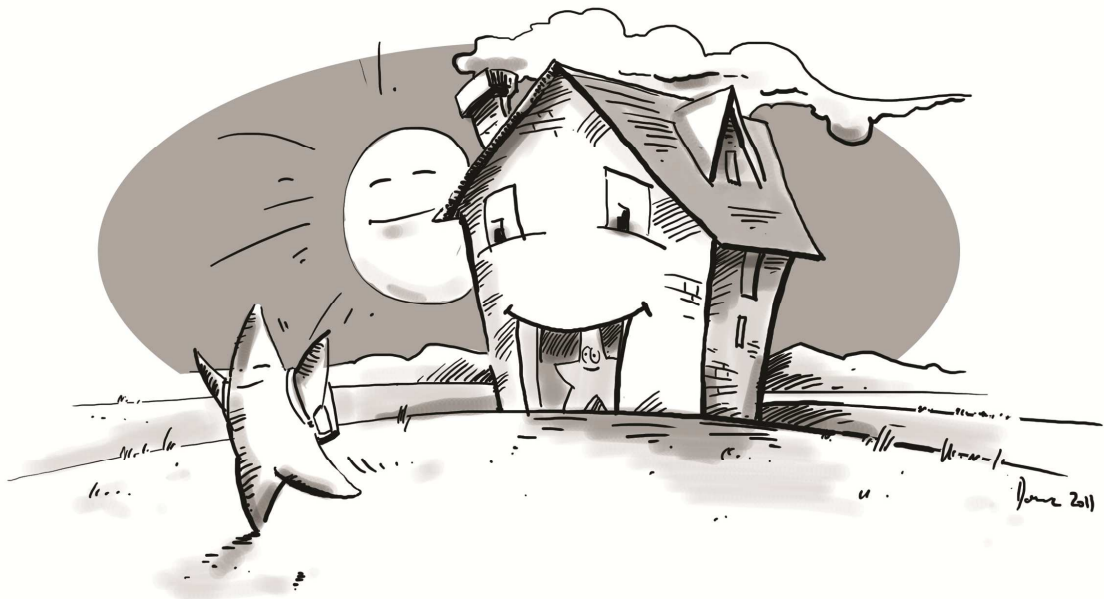
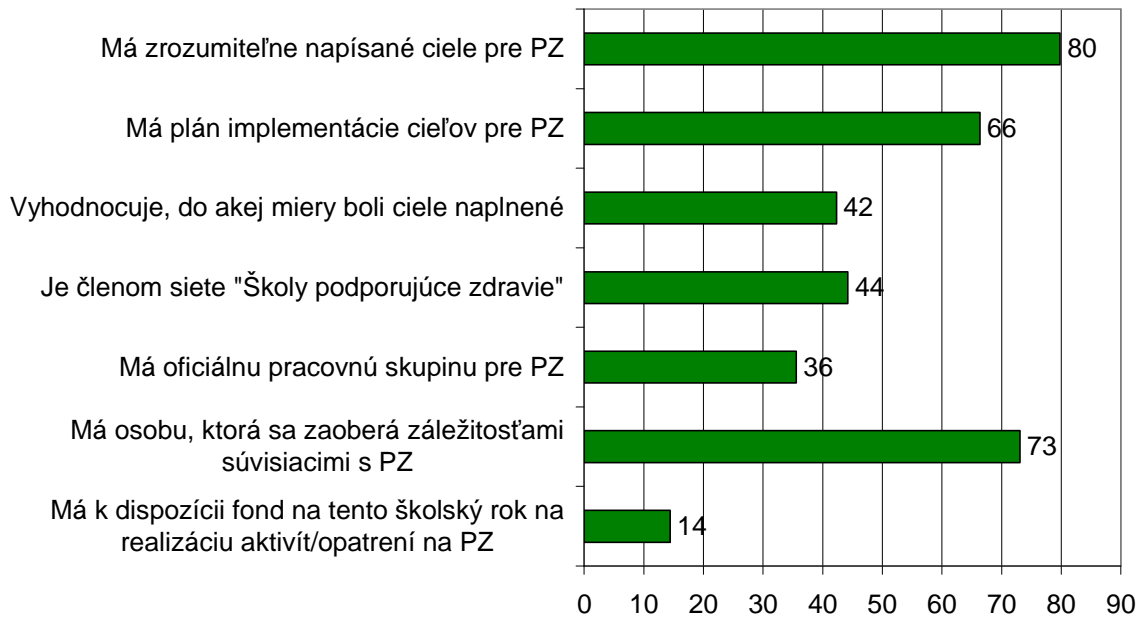
Prezentovaný je výskyt škôl, ktoré majú napísané ciele pre podporu zdravia a plán implementácie týchto cieľov. Prezentovaný je výskyt škôl, ktoré sú v súčasnosti (alebo v minulosti boli) členom siete „Školy podporujúce zdravie“. Taktiež je prezentovaný výskyt škôl, ktoré majú oficiálnu pracovnú skupinu, prípadne osobu zaoberajúcu sa podporou zdravia na školách a školy, ktoré majú pre tento školský rok k dispozícii fondy na realizáciu aktivít na podporu zdravia.

Výskyt: 80% opýtaných škôl uviedlo, že má ciele pre podporu zdravia zrozumiteľne napísané. Plán implementácie cieľov pre podporu zdravia má podľa odpovedí respondentov vypracovaný 66% škôl, úroveň jeho napĺňania vyhodnocuje 42% škôl. Necelá polovica škôl (44%) v súčasnosti je, resp. v minulosti bola členom siete „Školy podporujúce zdravie“. 36% škôl má vytvorenú oficiálnu pracovnú skupinu zameranú na aktivity súvisiace s podporou zdravia. 73% škôl má podľa výsledkov dotazníka určenú osobu, ktorá sa zaoberá záležitosťami súvisiacimi s podporou zdravia. Len 14% škôl má pre tento školský rok k dispozícii fondy na realizáciu aktivít na podporu zdravia.

Aj keď je možné percento škôl, ktoré sa zaoberajú podporou zdravia hodnotiť veľmi pozitívne, znepokojujúci je zrejmy nedostatok finančných prostriedkov na realizáciu aktivít podpory zdravia, čo v praxi môže viesť k formálnosti a ohrozeniu napĺňania stanovených cieľov.

Obrázok 61

Podpora zdravia (PZ) na školách (odpoveď áno v %)

Stravovanie v školách

Popis indikátora: Má Vaša škola nasledujúce zariadenia/vybavenie?

Jeden alebo viac nápojových alebo potravinových automatov?

Školský obchod, bufet alebo denný bar?

Jedáleň?

Áno

Nie

Ste schopní ponúkať vo Vašej škole teplé obedy?

Áno

Nie

Aké percento žiakov konzumuje počas bežného dňa teplý obed vo Vašej škole? (odhadnite, prosím)

..... %

Graficky je prezentované percento škôl, ktoré sú vybavené minimálne 1 nápojovým alebo potravinovým automatom, školským obchodom alebo bufetom a jedálňou. V tabuľke je uvedený percentuálny odhad žiakov konzumujúcich teplý obed v škole.

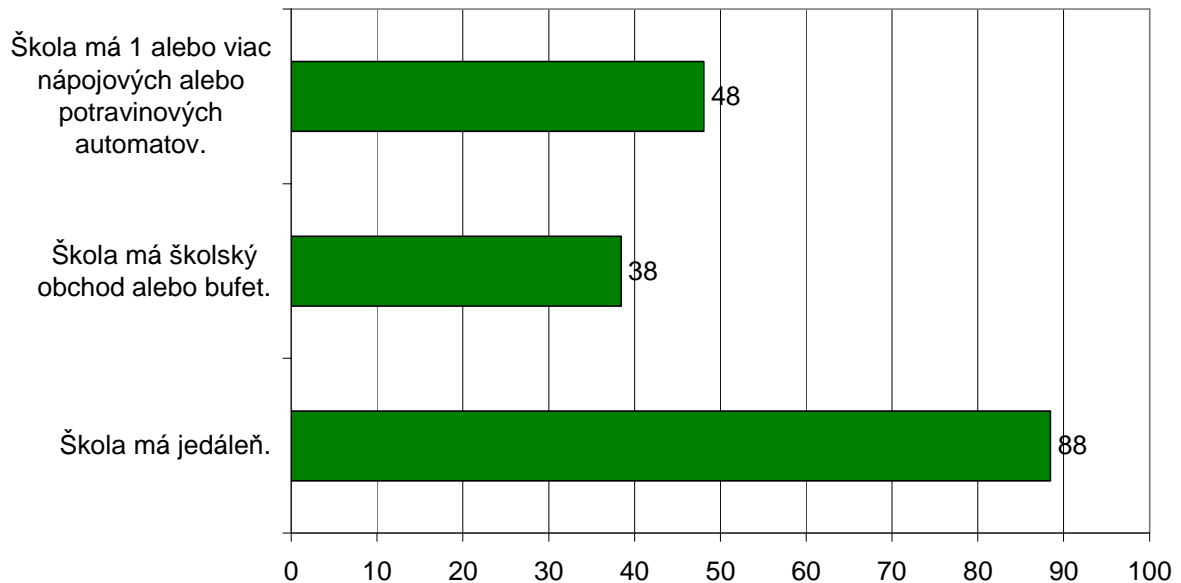
Výskyt: Nápojovými, resp. potravinovými automatmi disponuje 48% škôl, bufet, obchod, resp. denný bar je pre žiakov a učiteľov k dispozícii v 44% škôl. Až 98% škôl je schopných ponúkať teplé obedy, pričom 88% škôl má aj jedáleň, v ktorej poskytuje stravovanie.

Vzhľadom k vysokému počtu škôl, ktoré sú schopné žiakom poskytovať teplé obedy, resp. majú k dispozícii školskú jedáleň, tradíciám školského stravovania v SR a možnostiam ovplyvňovania kvality stravovania zo strany orgánov verejného zdravotníctva smerom k zdravej výžive, je percento žiakov konzumujúcich obedy v školských jedálňach pomerne nízke.

Obrázok 62

Vybavenie školy stravovacími zariadeniami (odpoveď áno v %)

Počet škôl ponúkajúcich teplé obedy.

102 zo 104 škôl je schopných ponúkať teplé obedy v škole.

Tabuľka 3

Percento žiakov konzumujúcich počas bežného dňa teplý obed v škole.

	Kumulatívny výskyt (v %)
30% žiakov a menej	8% škôl
40% žiakov a menej	18% škôl
50% žiakov a menej	42% škôl
60% žiakov a menej	62% škôl
70% žiakov a menej	80% škôl
80% žiakov a menej	90% škôl

Sortiment ponúkaný v školských automatoch, obchodoch alebo bufetoch

Popis indikátora: Môžu vo Vašej škole žiaci kúpiť nasledujúce výrobky v automatoch, v školskom obchode alebo bufete?

Voda vo fľaši

100% ovocný/zeleninový džús

Bežné nealkoholické nápoje, športové nápoje alebo ovocné nápoje, ktoré nie sú 100% džúsom

Diétne nealkoholické nápoje

Plnotučné mlieko

Odtučnené (bez tuku) alebo nízkotučné mlieko

Ochutené mlieko

Teplé nápoje (káva, čaj, horúce kakao)

Čokoláda/ sladkosti/keksy/koláče

Hranolčky/zemiakové lupienky

Ovocie

Zelenina

Jogurt

Zmrzlina

Pizza

Sendviče/bagety

Výrobky z celozrnného chleba

Nie

Áno, v určitom čase počas dňa

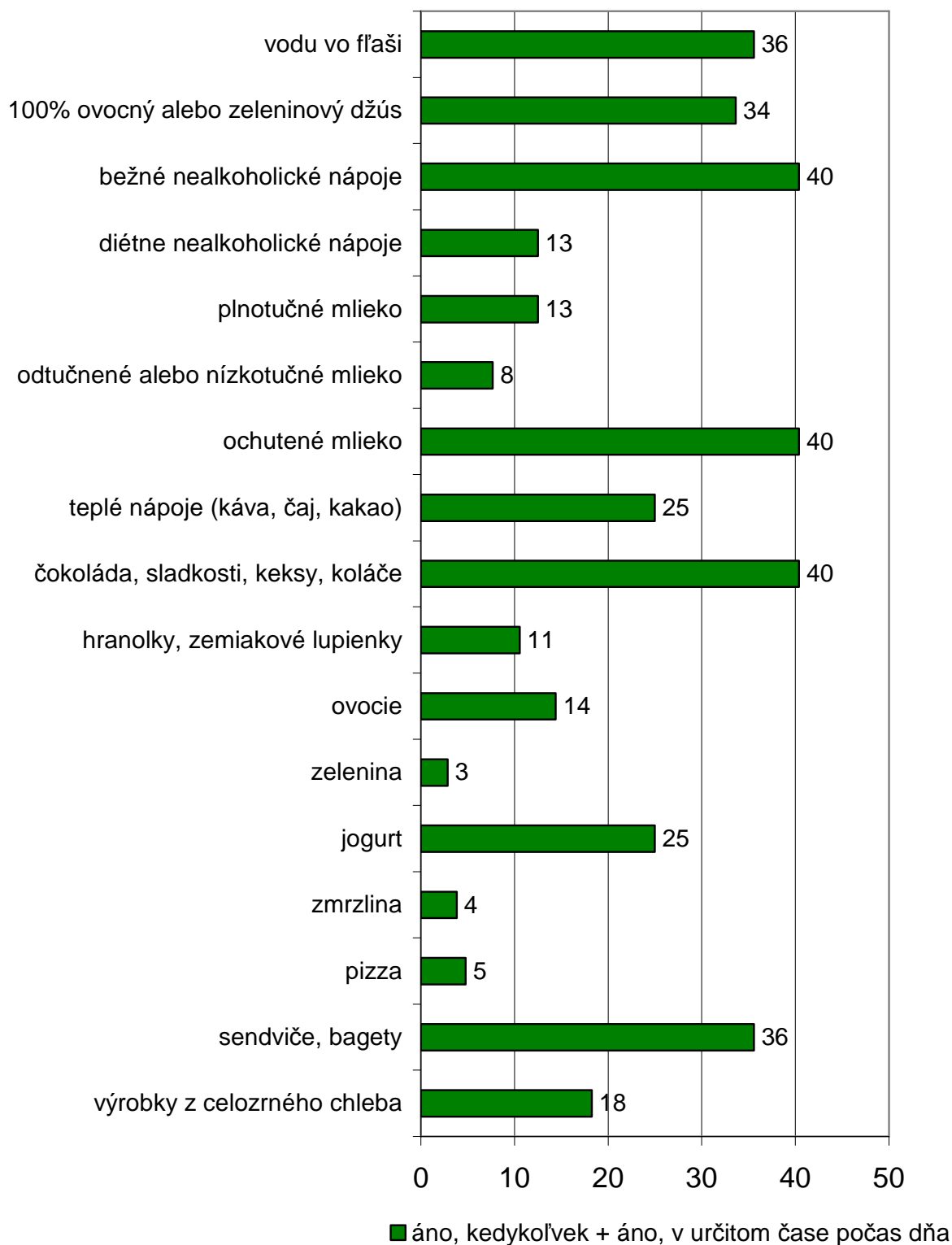
Áno, kedykoľvek

Prezentovaný je výskyt škôl, ktoré odpovedali, že vyššie uvedené výrobky je možné kúpiť v automatoch, v školskom obchode alebo bufete v ich škole kedykoľvek, resp. v určitom čase počas dňa.

Výskyt: Najčastejšie predávaným sortimentom z možností uvedených v dotazníku v školských automatoch, obchodoch či bufetoch je voda vo fľaši (36%), 100% ovocný alebo zeleninový džús (34%), bežné nealkoholické nápoje (40%), ochutené mlieko (40%), sladkosti (40%) a sendviče, bagety (36%). Štvrtina týchto zariadení ponúka teplé nápoje a jogurty, len 18% zariadení ponúka výrobky z celozrnného chleba, 14% čerstvé ovocie a raritným je predaj čerstvej zeleniny (3%). Pozitívne je možné hodnotiť pomerne obmedzený predaj produktov rýchleho občerstvenia; predaj hranolčiekov a zemiakových lupienkov ponúka 11% zariadení, predaj pizze len 5%.

Obrázok 63

Dostupnosť nasledujúcich výrobkov v automatoch, školskom obdchode alebo bufete v školách (v %)

Podpora fyzickej aktivity v školách

Chôdzu, bicyklovanie alebo iný typ fyzicky aktívneho transportu do školy a zo školy podporuje 57% škôl. Školské športové súťaže organizuje 81% škôl.

Popis indikátora: Organizuje Vaša škola pohybové aktivity v priebehu školského dňa mimo vyučovacích hodín telesnej výchovy?

Pred začatím vyučovania

Počas obeda

Počas prestávok

Po škole

Iný čas v priebehu dňa v škole

Nie

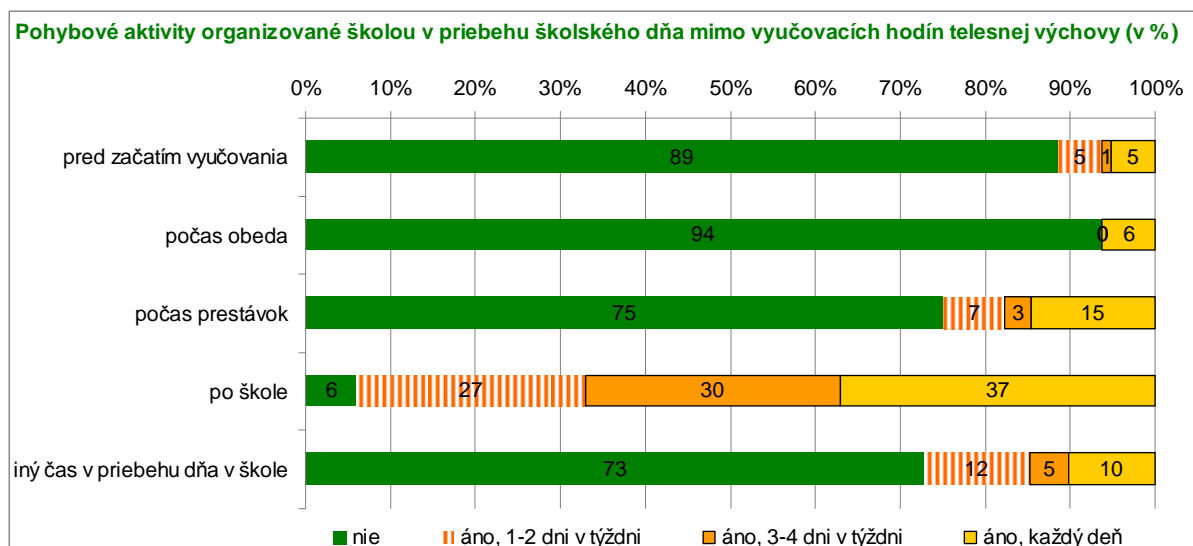
Áno, 1-2 dni v týždni

Áno, 3-4 dni v týždni

Áno, každý deň

Výskyt: Najviac školou organizovaných pohybových aktivít mimo vyučovacích hodín telesnej výchovy organizujú školy po vyučovaní, pričom každý deň tieto aktivity organizuje 37%, 3 – 4 dni v týždni 30% a 1 - 2 dni v týždni 27%. Najmenej raz do týždňa organizuje pohybové aktivity v iný čas v priebehu dňa v škole spolu 27% škôl a počas prestávok 25% škôl.

Obrázok 64

Počet vyučovacích hodín telesnej výchovy

Popis indikátora: Uvedte prosím, koľko vyučovacích hodín za týždeň je vyhradených na výučbu telesnej výchovy (TV) vo Vašej škole pre každý z nasledujúcich ročníkov:

5. ročník: ____ vyučovacích hodín (za týždeň)

Tento ročník na našej škole nie je

6. ročník: ____ vyučovacích hodín (za týždeň)

Tento ročník na našej škole nie je

7. ročník: ____ vyučovacích hodín (za týždeň)

Tento ročník na našej škole nie je

8. ročník: ____ vyučovacích hodín (za týždeň)

Tento ročník na našej škole nie je

9. ročník: ____ vyučovacích hodín (za týždeň)

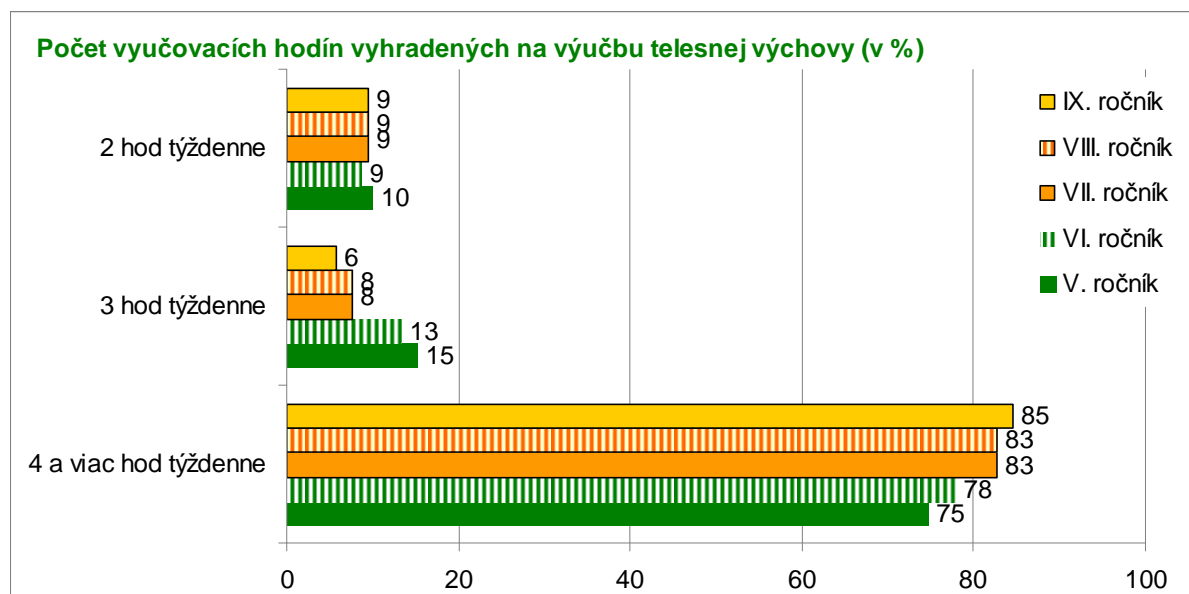
Tento ročník na našej škole nie je

10. ročník: ____ vyučovacích hodín (za týždeň)

Tento ročník na našej škole nie je

Výskyt: Štyri a viac vyučovacích hodín venovaných telesnej výchove týždenne uviedlo pre piaty ročník 75% škôl, pre šiesty ročník 78%, pre siedmy a ôsmy ročník 83% a pre deviaty ročník 85% škôl. Od 15% škôl (v piatom ročníku) po 6% (v deviatom ročníku) venuje telesnej výchove týždenne tri vyučovacie hodiny. Približne 10% škôl vo všetkých ročníkoch má týždenne vyhradených na výučbu telesnej výchovy dve vyučovacie hodiny.

Obrázok 65

Dostupnosť zariadení pre fyzickú aktivitu a šport

Popis indikátora: Ktoré z týchto zariadení/priestorov nachádzajúcich sa na území školy alebo v susedstve školy (do 2 km) sú využívané Vašou školou na fyzickú aktivitu a šport?

Majú žiaci prístup do tohto zariadenia v neplánovanom čase počas školy? (Prestávky, voľné hodiny)

Telocvičňa

Plaváreň

Futbalové ihrisko

Ihrisko s vybavením pre iné loptové aktivity (basketbal, volejbal)

Detské ihrisko

Priestory na skateboarding/korčuľovanie

Školský dvor

Bežecká dráha

Tenisový kurt

Trávnaté plochy/parky

Zalesnené plochy

Vodné plochy (rieka, jazero)

Áno

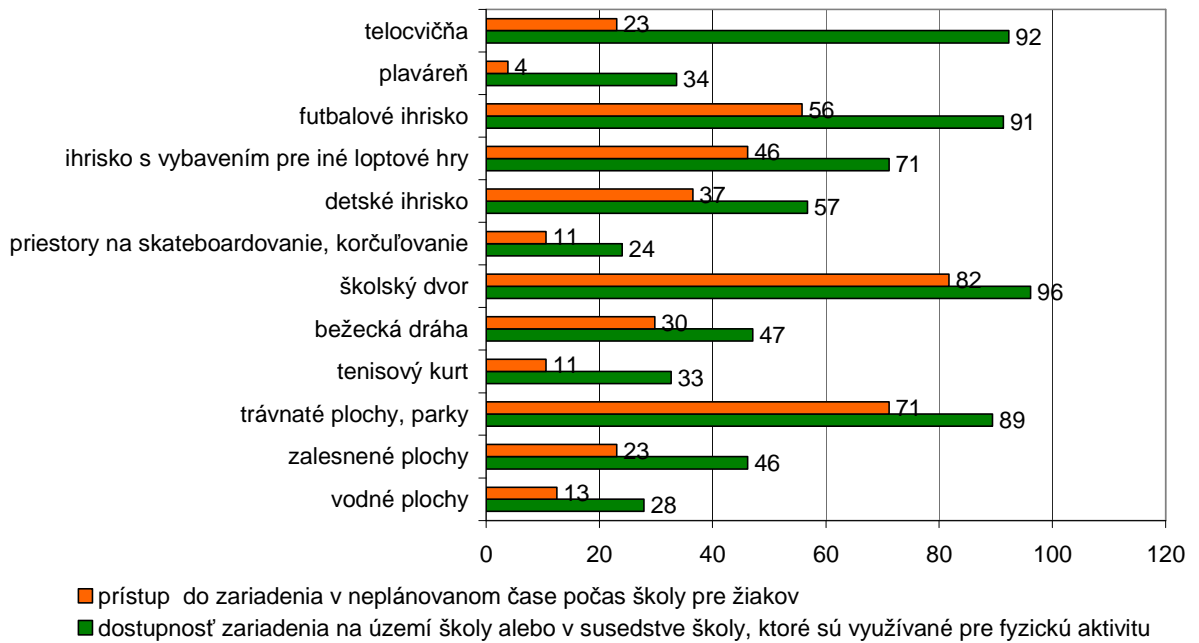
Nie

Prezentovaný je percentuálny výskyt dostupných zariadení nachádzajúcich sa na území školy alebo v susedstve školy.

Výskyt: Viac ako 90% opytovaných škôl má k dispozícii, a taktiež využíva pre fyzickú aktivitu a šport, telocvičňu, futbalové ihrisko a školský dvor, takmer 89% škôl má v dostupnej vzdialenosti trávnaté plochy a parky, 71% ihrisko s vybavením pre iné loptové aktivity a 57% detské ihrisko. Menej ako polovica škôl má k dispozícii plaváreň, priestory na skateboarding/ korčuľovanie, bežeckú dráhu, tenisový kurt, zalesnené plochy a vodné plochy. Čo sa týka možnosti prístupu žiakov do týchto zariadení, resp. priestorov počas prestávok a voľných hodín, najprístupnejší je školský dvor (82%), trávnaté plochy a parky (71%) a futbalové ihrisko (56%). Najmenej prístupná je plaváreň (4%) a pochopiteľne priestory, ktoré sú mimo areálu školy – priestory na skateboarding/ korčuľovanie, vodné plochy a zalesnené plochy.

Obrázok 66

Dostupnosť zariadení pre fyzickú aktivitu a šport (v %)

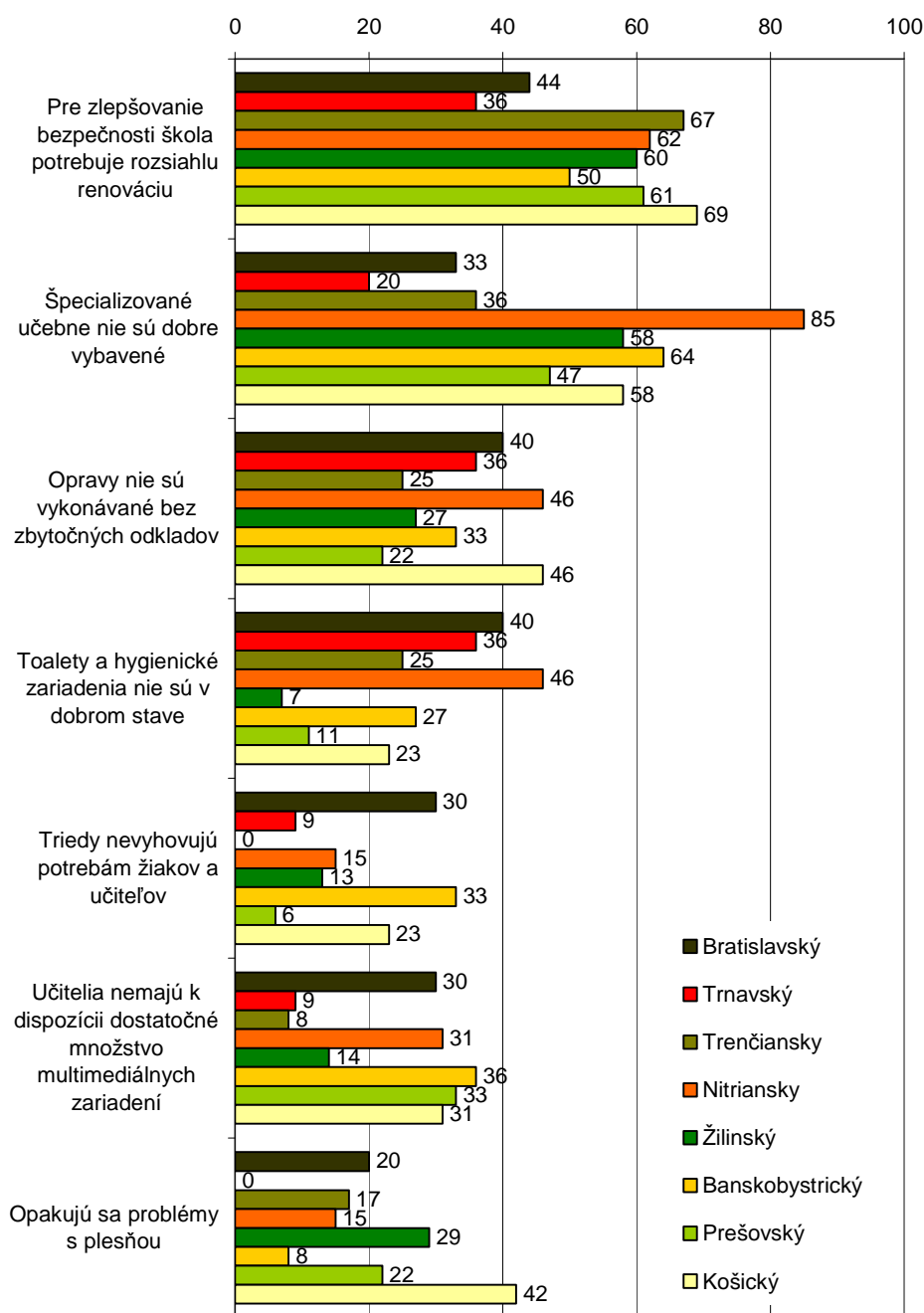

Regionálne rozdiely v stave a vo vybavení škôl

Dotazník na úrovni školy bol vyplňaný riaditeľmi škôl. Školy jednotlivých regiónov sme porovnávali čo do priestorových a hygienických podmienok (problémy s plesňou, stav toaliet a hygienických zariadení, zbytočné odkladanie opráv, potreba rozsiahlej renovácie školy kvôli bezpečnosti, vhodnosť tried vzhľadom na potreby učiteľov a žiakov) a čo do materiálneho vybavenia škôl pre potreby výučby (dostatok multimediálnych zariadení, vybavenie špecializovaných učební). V nasledujúcich grafoch je prezentované percento predstaviteľov škôl, ktoré čiastočne súhlasili resp. jednoznačne súhlasili s prítomnosťou negatívneho na svojej škole. Vzhľadom na príliš nízky počet škôl v jednotlivých regiónoch (104 škôl v ôsmich regiónoch) nebola štatistická významnosť regionálnych rozdielov testovaná.

Obrázok 77

Regionálne rozdiely v stave a vo vybavení škôl

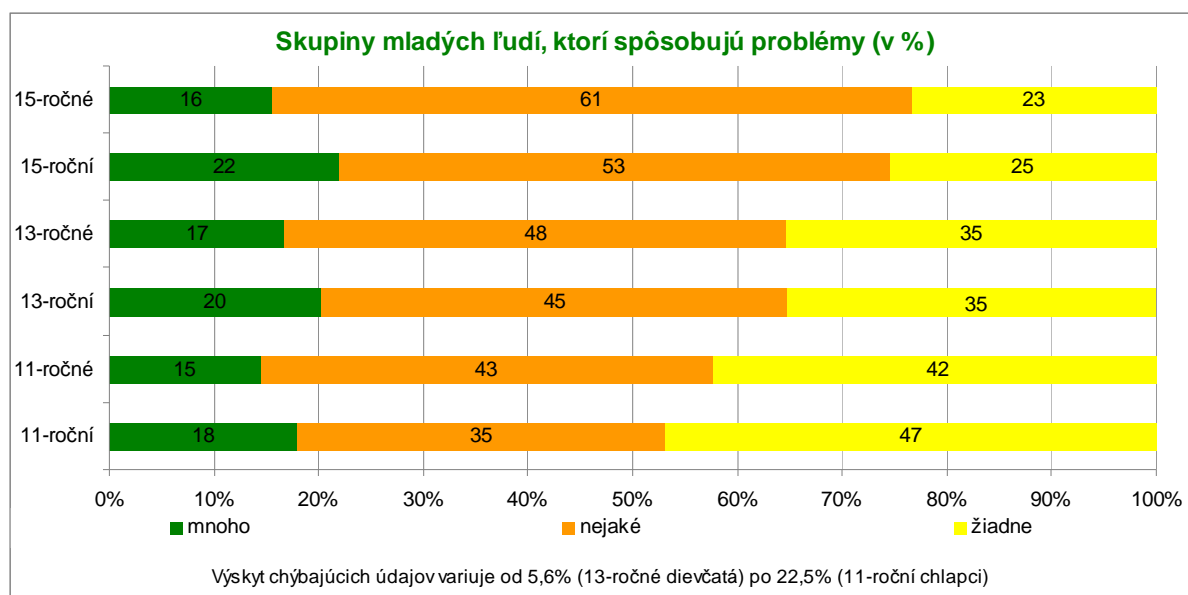
Bezprostredné okolie školákov

Popis indikátora: Sú v mieste Tvojho bydliska (1) skupiny mladých ľudí, ktorí spôsobujú problémy, (2) odpadky, rozbité sklo alebo smeti všade navôkol, (3) schátrané domy alebo budovy?

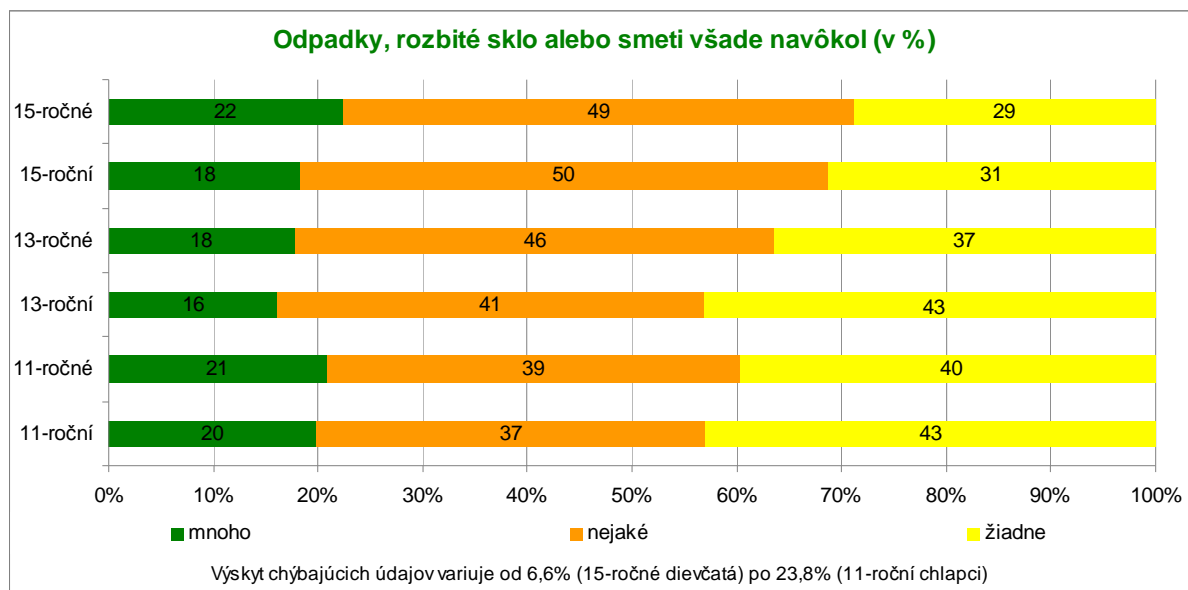
Mnoho
Nejaké
Žiadne

Výskyt: Viac než polovica 11-ročných školákov, no takmer tri štvrtiny 15-ročných školákov uviedlo, že v ich okolí sa vyskytujú skupiny mladých ľudí, ktorí spôsobujú problémy. Približne pätina žije v prostredí, v ktorom sa takéto skupiny vyskytujú často. Podobný je výskyt odpadkov, skla alebo smeti v okolí. Viac než dve pätiny respondentov žije v prostredí, v ktorom sa vyskytujú schátrané domy alebo budovy.

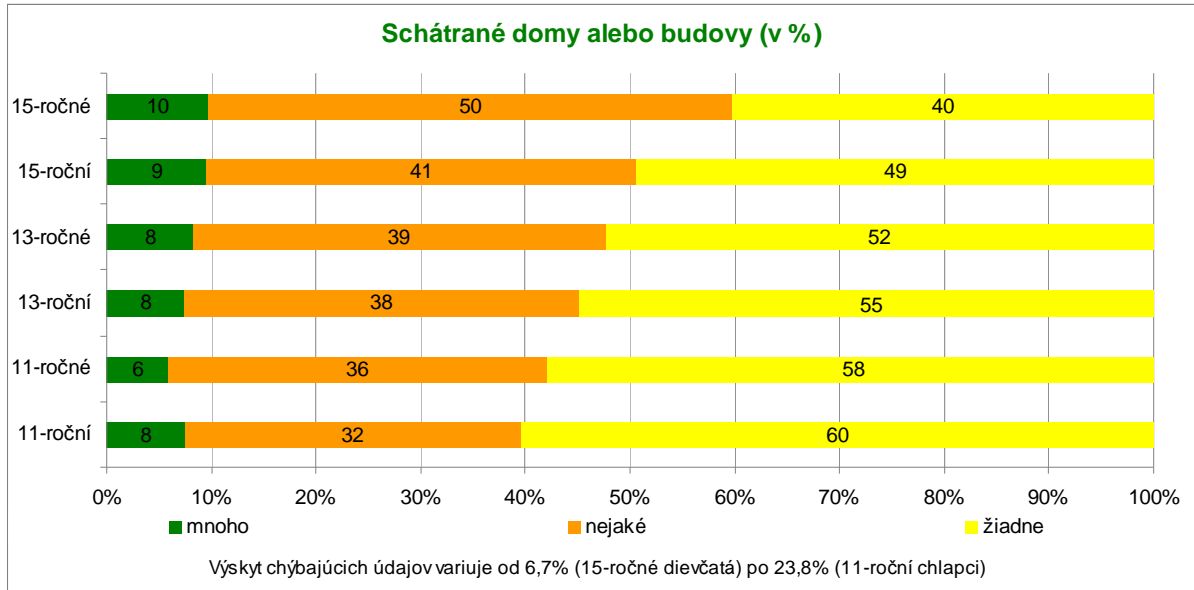
Obrázok 80

Obrázok 81

Obrázok 82

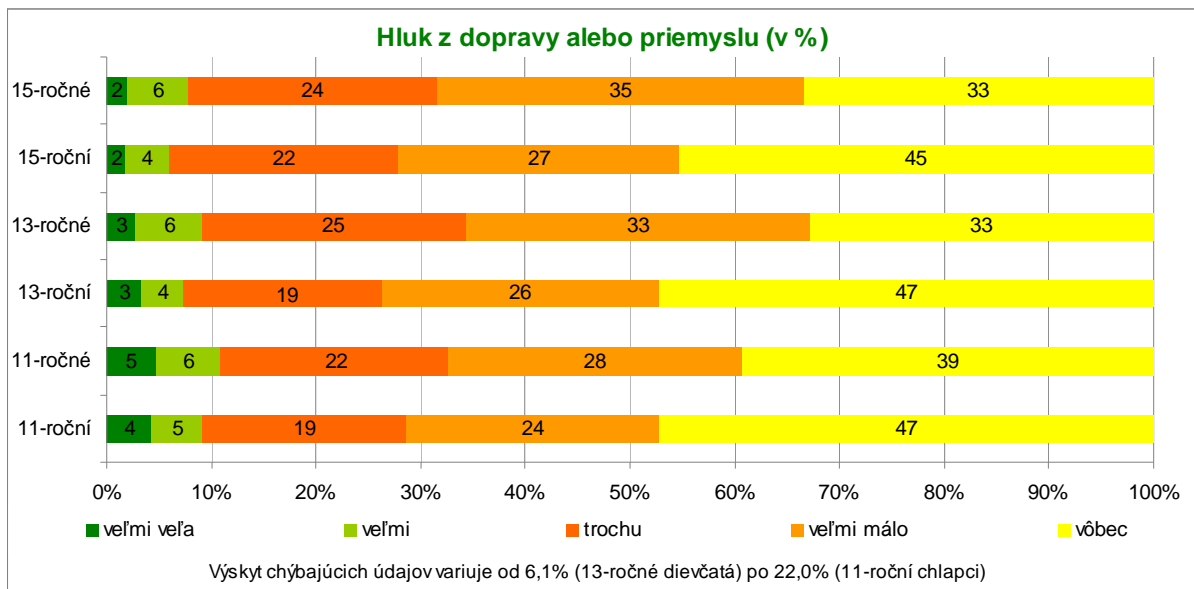

Popis indikátora: Ako veľmi Ťa obťažujú nasledujúce faktory v Tvojom blízkom okolí? (1) Hluk z dopravy alebo priemyslu, (2) Cigaretový dym - ľudia fajiaci v Tvojom blízkom okolí, (3) Chlad - zima doma, v škole

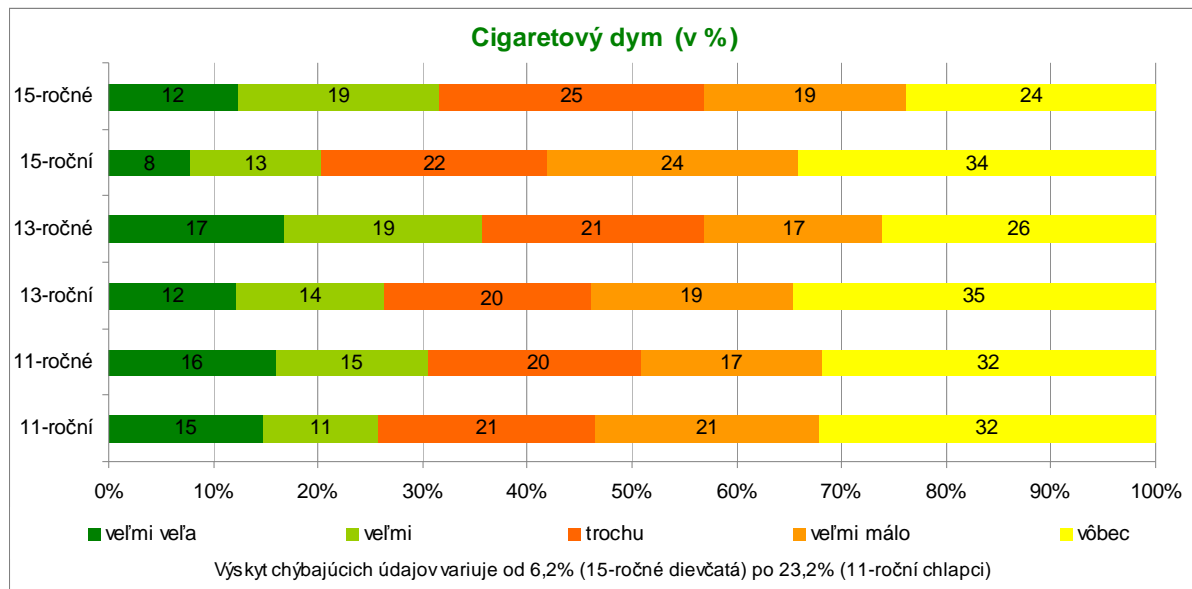
- Vôbec
- Veľmi málo
- Trochu
- Veľmi
- Veľmi veľa

Výskyt: Hluk z dopravy alebo priemyslu vnímala ako veľmi obťažujúci 6 až 11% školákov. Tretina školákov považovala za veľmi obťažujúci cigaretový dym v ich blízkom okolí a 7 až 14% školákov považovalo za veľmi obťažujúci chlad doma alebo v škole.

Obrázok 83

Obrázok 84

Obrázok 85

